

תשורה

*

משמחת נישואין

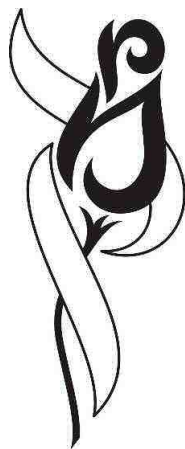
של

החתן הרה"ת מנחם מענדל

והכלה מרת חי' מושקא

שיחיו

קונין

יום שלישי, ראש חדש ניסן, ה'תשפ"ד

**שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה
מיאמי, פלורידה**

סיימאנס - סידני
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, כה' מנ"א תשל"ח
ברוקלין, נ. י.

האברך הווי"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה' זאב יוסף שי'
וב"ג חי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונתם ליום
ח' אלול הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב מזל
טוב ושתי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בישראל
עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור
שבתורה זוהי תורת החסידות.

בברכת מזל טוב
מזל טוב

מכתב ברכה מהרבי לחתונת הורי זקנים של החתן שי' - הווי"ח וכו' מוה' זאב יוסף סיימאנס וזוגתו ע"ה

פתח דבר

אנו מודים לה' יתברך על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואינו לזכות החתן הרה"ת **מנחם מענדל** והכלה מרת **חי' מושקא** שיחיו לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת **ביום שלישי שהוכפל בו כי טוב, ר"ח ניסן ה'תשפ"ד**.

התודה והברכה מובעת בזאת לידידינו ומכירנו, אשר הואילו לבוא מקרוב ומרחוק לשמוח אתנו ביום שמחת לבבנו, לברכנו ולברך את הורינו שיחיו, בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות ורוחניות.

מיוסד על הנהגת כ"ק אדמו"ר הרי"צ בחתונת כ"ק אדמו"ר, הנה בתור הבעת תודה והוקרה לכל הנוטלים חלק בשמחתנו, מוגשת בזה כ'תשורה' – חוברת זאת, הכוללת דברי ימי חייו של סב רבא של הכלה, הרב החסיד ר' שניאור זלמן ווילענקין, מחשובי זקני חסידי חב"ד בדור הקודם, אשר זכה להיות ה'מלמד' של כ"ק אדמו"ר בדנייפרופטרובסק היא יקטרינוסלב, ואשר אנו החתן והכלה זכינו להיות מצאצאיו.

התשורה כוללת:

בפתח התשורה- מכתב כ"ק אדמו"ר להוריו-זקנים של החתן, הו"ח וכו' זאב יוסף וזוגתו סיימאנס ע"ה לרגל חתונתם.

א. לקט מכתבי קדש מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ וכ"ק אדמו"ר להרה"ח ר' שניאור זלמן ווילענקין.

ב. מכתבי קדש להורי זקנים של החתן, הו"ח וכו' זאב יוסף וזוגתו סיימאנס ע"ה לרגל הולדת בתם, אם החתן תי'.

ג. סקירה על תולדות של הרה"ח ר' שניאור זלמן.

ד. כתבה אודות ר' שניאור זלמן באנגלית, מאתר חב"ד. אורג.

הא"ל הטוב, הוא יתברך, יברך את כבודו ואת אנשי ביתו יחיו בתוך כלל אחב"י, בברכות מאליפות מנפש ועד בשר, ובמיוחד בברכת העיקרית – שנזכה לעניין ה'נישואין' דלעתיד לבוא, ומשמחה זו נלך ל'שמחת עולם על ראשם', וכלשונו הק' של כ"ק אדמו"ר, "ונזכה זעהן זיך מיטן רביין דא למטה אין א גוף גשמי ולמטה מעשרה טפחים, והוא יגאלנו" תיכף ומיד ממש.

מוקיריהם ומכבדיהם

הרה"ת **יוסף ניסן** וזוגתו מרת **נחמה דינה מרים** שיחיו **קונין**

והרה"ת **אברהם אליעזר** הלוי וזוגתו מרת **רבקה** שיחיו **באראש**

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ

770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן

ליובאוויטש

כ"ה, כ"ג אלול תש"ח.

ידידי הנעלה דו"ח אי"א
מוהר"ר ש' זלמן שי'
דוילצנקין.

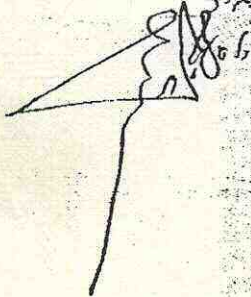
שלום וברכה.

כמענה על מכתבו, אינו צריך לעזוב
את ביה"ח על ר"ה. בטח נמצא שמה תחת השגחת
הרופאים מומחים והנני מצוה עליו שלא לבקש
חומרות בדבריו הנוראים לבריאותו ובענין
הנהגתו בר"ה ויהי"פ הבע"ל ישמע לכל אשר
יצו עליו הרופאים, והשי"ת ישלח לו רפואה
ויאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים כגו"ר.

והנני מברכו כפתיחה וחתימה טובה
לו ולזוגו ולכל מצאצאיהם טוב"ב שי' לשנה טובה
ומחוקה כגשמיות וברוחניות.

ידידך

יוסף שניאורסאהן

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Office Address
Lubavitch, 770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.

HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן

תעודת זהות

ב"ח, ז' אדר שני ה' תשכ"א
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח הא"ח אי"א נו"ס וכו' מהור"ש סי'

שלום וברכה

תעודת זהות

סוסג"מ הקונטרס ליסי הפורים הבע"ל, ובמה יונת בו אח כל אלו
שהשפעתו עליהם, שילמדו אוחו, ללמוד וללמד לשמור ולעסוק ולקיים אח
המסקנא וה"בכ"ן מהאסור בהמאמר הנרפס בקונטרס, והוא

למרות הנסיונות והטרדות והבלבולים - לעסוק חזק בקיום החורח
והסצות בפועל, וביחוד

להוסיף אופק, ובהסתרות יחרה, בעבודה חינוך הכשר ללמד אח
בני ובנות ישראל אח מצחה הוי' וחורחו.

ואם ישנם מקומו אשר על ידי גזירות בגלוי או בחבולות סרט
רוצים לה"אחוזו בהי כנסיות ובהי מדרשות להסכיה ח"ו אח בני ישראל
אח חורח הוי' וסצותיו ולהדיחם ח"ו סאלקות,

הנה צריך לדעת אשר בומן הגזירה דוקא, כאשר רבו התקלמות
וההסתרים, עד אשר סמים אור לחוסך (ענינים סצריכים היו להוסיף אור
הקדושה סטסטיים בהם להרבות חושך הקליפות וסטרס אחרא)

או דוקא נוחנים בה סלסקלה להפוך אח החושך לאור כי טוב.

ובאשר נססור - עד לסטירה נפש - על חקטנים והקטנות, חרי על
סי לשון הסדרס, כשיש קטנים יש גדולים, יש חכמים, יש זקנים, יש
חורה, יש בהי כנסיות ובהי מדרשות - והכלים הכל - הקדוש ברוך הוא
סטרס שכיחו בעולם, בעולם הזה החחחון הגסטי, כי אחכפ"א סטרס אחרא
ואחחככא חשוכא לנחורא, שיאיר אור אין סוף ברוך הוא.

דאיתו דרמא סודה וקבליה גרודה
ובברכה ספחה פורים ו"ס החזרות תי'
ה"כ"ן סיוף סדס אנה
דעל ונלחתי על ציון ס"ג אה אהמך.
אנה שלחמולפס

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Office Address:
Lubavitch, 770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.

HYacinth 3-9250

יחזק מחנך שניאורסאהן

ב"ה
י"א נ"סן ה'ה"ס"א
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח מו"ח א"א נו"ם וכו' מוהרש"ץ שי'

שלום וברכה:

מוסג"ם הקונטרס לחג הפסח חב"ל, והוא לזכות בו אה כל סביבתו
למצד בו, וגם ללמוד מסנו לעשות ולקיים אה המסקנא מהאמור בו, הן
בהנוגע לעצמו, הן בנוגע לזולתו. פעולה נפש האלקיה על נפש הבחיה,
פעולה על הזולה מסט. כי

האמור (בשיחה דחוה"ס פסח אשר בקונטרס) לר"ם ומנהלי הישיבות
ובנוגע לאמריקא - הוראה ברורה היא לכל אחי ואחתי אשר בעל השפעה הם,
וכלשון הרב, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקללה ה' נבג"ם ז"ע, בשיחה זו:

מען דארף קלאר מאכן פאר א"ד רי אחריהם, חניס די
השגחה השלי"זה הט"ס אר"ו פונעל"גם או"ה א"ד...

אז עס געפינט ליד א"ו א שטאט א יונגעראן א בו
חורה, דארף זיך דארטן דער הער ו ארעם אין
יא א א י ד א י ו שטאט...

א י ד ד א ר ס מ נ ע מ ע ו ד י י ו ג ו מ
א י ו א י י ע ר ע ה ע ו מ , ע כ ל

וכל ארבעה הסוגים של בנים ובנות בכלל זה: חכם ורשע, חס (מפ"ש)
ושאינו יודע לשאול - אין יוצא, וכמ"ל ו א ר ב א א ח זרעו.

ועל ידי ה"לקיחה" (נעמען) והגישה המאסח לכל אחד ואחד מהם,
נמשכה ומתקיימת הברכה שבסיומ שיחה הנ"ל, אשר השי"ח נוחן האלחה
במילוי שליחות ועבודה זו.

Handwritten signature:
בברכה ח"ם כשר ושם
ופ"ס כל החבורה ו"י

בלתי אמתו. ובלתי ה"ח ע'
הציון, וצ"ח צ"ח פ"ח פ"ח פ"ח
ותי, יעזב רב' איווי הקדשוה ד"ח.
אצ"כ ע"ח ה"ח ע"ח ע"ח ע"ח
א"ח ע"ח ע"ח ע"ח ע"ח ע"ח
יע"ח ע"ח ע"ח ע"ח ע"ח ע"ח
לפ"ח. על נפש הבחיה: ראה קניא פכ"ס,
ר"ה מצח זו (בקונטרס) סוף פ"א.
כל אחר ואחת: בראסיה רבה פל"ס, יד;
מכילהא שמוח סו, כא. ועוד.
מפ"ש: גירסח הירושלמי פסחים פ"י ה"ד,
וארבת: ארבה בגימט' ר' פעמים בן (סער
הלקוטים ולקוטי חורה לחארי"ו, ל' דיט
פ" בא; סע"ח סער חק"ס, פכ"ח.

הילענקיין - קלעזלאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubovitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

זנחם מענדל שניאורסאהן

ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי

ברוקלין נ. י.

בייה, כייד מניאָ השייג
ברוקלין.

הכלל נהרהייה החייה אייך נוינ כו'
מוחיר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!
נעם לי לקבל סכתבו בו מודיע עיר בראחם שלום
לעיר קלעזלאנד, ואשר הוסב מצב בריאותו וכן בריאות זוגתו חתי',

מה שמעיים במכתבו אודות סכתב לחתנו שי' לפאריז,
הנת זה מכבר נשלח המכתב, ולפלא שלא הודיעו עד עתה.

בברכה לבריאות הנכונה ולהסדרות
טובה בגססיות וברוחניות גם יחד

ווילענקי - קלעוו לאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה. כה" ט"ח תש"ז
ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ איש רב פעלים
מה' שניאור זלמן שי

שלום וברכה!

מאשר הצני קבלה ז"ל נר: מוסגר בו, ובעת רצון יקראוהו על
הציון הק"י של כ"ק מו"ת גדוליו וצדקה לנב"ם ז"ע.

ובמ"ש אודות מסג' הארץ של ויתור שתלי"א, טגם הרופא אומר
שזהו גיערווין, הנה כדאי הי"י לבנות הפירות בדירתם יהיו כולן כשרות כדון,
ושתפריש בכל מום חול של שגג' וחסי"ט כ"ק, לז"ל כל מה שבדאי נוהגת במנהג
בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה בכל ערב שבת וערב יום טוב קודם הדלקת הנרות,
איזה פרוטות לצדקה, ונכון יהי"י לבה בסוה בהרופא כל בשר ומפליא לעשות שיאריך
ימיהם ושנותיהם בטוב.

מוסג"פ מה שהו"ל בזמן האחרון, ובטח יע בו ענינים הראויים לזכות
בהם את הרבים.

ענין לברכה
Menachem Schneerson

AM

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה. יב" סבת תשס"ז
ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בז"צ
מוה"ט הניאור זלמן שליט"א

שלום וברכה!

במענה על סכתכו בו כותב אשר כיון שהשכונה בה נמצאת דירתו
נתרוקנה משכנים יהודים ויש אפשריות למצוא דירה ברחוב ששם השכנים רובם
ככולם יהודים וגם קרובה לבית הכנסת.

נכונה סברא זו, ויש לחפש דירה במקום יש בו סיכויים קרובים
לפועל סגם חתניו שליט"א יוכלו למצוא דירה מתאימה בשבילם, ויה"ו שיהי' כ"ז
בהצלחה ובקדוה. ואחכה לבשו"ס.

נהניתי להידיעה שקבלתי אודות ההתועדות דיום הבהיר יס" כסלו,
החג אשר פדה בסלום נפשנו ואור וחיות נפכנו ניתן לנו, ואשר כת"ר חזר מאמר
דא"ח ופעל בהשומעים, ויה"ר שער רבות בשנים יפיץ המעיינות עד שיגיעו גם חוצה

דמש ובברכה לארך ימים ושנים טובות ולבשורות טובות

וויזענקין - קלעוו לאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.

HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה. כ"א אלול חש"ת.
ברוקלין.

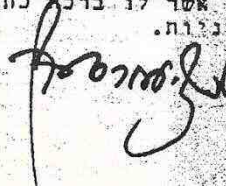
הרה"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה" שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו פ"נ, אשר יקרא בעת רצון על הציון הק'
של כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע,

הנה במה שכותב אודות המקום לפפלה, הרי עוב שבוע שלם
עד לראש השנה הבע"ל, וכבר נאמר ותקצת ה' כהרף עין, וכיום או יומים
לפני ראש השנה, בסח' ישאל חרות דעת רופא אין להתנהג בהאמור, והתורה
נתנה רשות לרופא לרפאות, והרי אין בזה הגבלה ויכול לה ות גם ע"י
עצה בדבור גרידא.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לסובה
ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לפ' ולכל אשר לו ברכה כחיבה וחתימה
טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות ובר' הנ'וח.

ינצו וברכה

ווילענאקין-קלעווילאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מונחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה ז' כסלו תשי"ז
ברוקלין

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ כו'
סוה' שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על הסכתב פ"נ, שיקרא בעת הצון על הציון הק' של כ"ק
מו"ה ארמור זצוקלה"ה נבג"פ ז"ע,

בהנוגע לשאלתו הסרת הקאטארעק, הרי כיון שרופא מוסחה אומר
שנמצא עוד מעט ראי' בעין ואין לסהר בנתוח, שב ואל תעשה עדיף, אלא שמזמן
לזמן מהנכון לבקר אצלו או לשאלו סראש מתי לבוא אליו עוד הפעם, בכדי
שמוא יבחון את העין, ורופא כל בשר ומפליא לעשות ינחה אותך באופן היותר
טוב כשנב הנראה והנגלה.

ואחכה לבשוי"ט לתוכן הפי"נ, ובפרט שהרי נמצאים אנו בחדש כסלו
חדש הנסים והגאולה ונצחון עניני חב"ד, ואשר כל אנשי ויהחסידיים והתמימים
הם חלק מזה ועיקרל

צ"צ וברכה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג ההה"ה אי"א נוי"נ וכו'
סו"ח שניאור ולמן שי'

בשה, כ"ד אדיר השי"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו פ"נ, שיקרא בעה רצון על הציון הק'
של כ"ק סו"ח אדמו"ר וצוקללה"ה נבגים ז"ע, וחוכנו, שקבל מכתב
סמדינחנו לפני, מבקשים סמי רפואה, ולאחרי החקירה ודרישה כאן,
נחודק להם, שבהיות סמסנים אלו חריפים, אי אפשר לחת אותם סבלי
ראוח את החולה.

והנה כבר היו כמה מקרים כאלו, והנהוג בכגון דא,
אשר ביחד עם הסמסנים שולחם ל"כ החבורה הסבארה אופנייהשחמשה
בסמסנים אלו, ובאיזה מקרים סחאיסים הם ב"וחר, אשר חוברת כ"ו
יכול להשיג רופא מכיר וידיד שלהם אצל הפאבריק המיצרה סמסנים
אלו, או ע"י הירחונים של אגודה חרופאים וכ"ו"ב, ובודאי מכירים
הם כמה רופאים בסחנם עחה, ועל ידם יוכלן להשיג כל הנ"ל ולשלוח
ביחד עם הסמסנים,

ועוד זאת למודעי, אשר כמה מירחונים אלו סחקבלים גם
במדינחנו לפני, ואם הרפואה ששולחים יכתבו באיזה חוברת סחן
סדובר ע"ה ש" סמסנים אלו, יש סקום לומר שהרופא שם יוכל להשיג
את החוברת, אבל סובן שטוב יותר לשלוח גם החוברת סכאן, וי"ח רצון
שיבשר טוב בטוב הנראה והנגלה בכל האסור.

ב"ח ובברכה

ווילענסקי"קלעווילאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYocnth 3-9250

מחוס מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

כ"ה, א"ג, חמוז השי"ז
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"ג וכו'
מה' שניאור זלמן שי'

שלום וכרכה!

מאשר הנני קבלה הפ"ג, שיקרא בעה רצון על הציון הק'
של כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ובמ"ש אודות שאלתפי רופא מומחה בהנוגע לזוגתו חחי',
לכריאוח עיני',

הנה כיון שהרופא מומחה הוא-יש לסמוך על הוראתו,
והרופא כל בשר ומפליא לעשות ישלח רפואחה ע"י איש פלוני וטפול
פלוני בזמן המסוגל.

מוסג"פ העתקה מהמדובר בהחועדות ש"מ חדש חמוז, ובודאי
גם במחנם הס' יחועדו בימי חג הגאולה הבע"ל, וחומשך ההחוערות על
כל השנה כולה בכל מקום שידם מגעה, ויהי רצון שיהי' בהצלחה מופלגה.

בניתי וכרכה חג הגאולה

מסיבה נחעכב שילוח מכתב זה וז"ע הגיע הסל"מ מבט"ם מהחועדות.
ויה"ר אשר חכה"י יבש"ט בגו"ר.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Lubavitch

770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.

HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, ז' אלול תשי"ז
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ וכו'
מות' שניאור זלמן שי'

שלום וכרחה!

כמענה על מכחבו מכ' אלול, כו כחוב אודות הסברא
להעתיק מושבם לנויארק בכדי לדור במקום שהרבה מאנ"ש וידידיהם
דרים שם, וכן נוגע זה למצב רוח זוגתו החי'.

והנה בכלל נכון הדבר, אבל מוכן, ככחוב כסיום מכחבו,
לכרר מראש כהנוגע לסיוע מהרעליף וכיו"ב, וכיון שאיזה מאנ"ש
מקבלים עזרה ממוסדות כאלו, בטח יש לכרר על ידם התנאים והאופנים
לקבלה עזר זה, ובהתאם לידיעות אלו יוכלו להחליט כזה, ויהי רצון
שאיך שיחליטו יהי' לסוכה בסוב הנראה והנגלה.

בברכה לכתיבה ורחימה טובה

וילענקין = קלעוולאנד
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

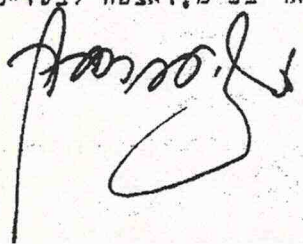
ום מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח (הרה"ח אי"א נוי"נ זכו'
מוה' שניאור זלמן שי'

בי"ה, ג' איר תשי"ח
ברוקלין

שלום וברכה!
במענה למכתבו מיום שהוכפל בו כי טוב, ותוכנו בהנוגע
להקאטארעק של דוגחו תה"י שכבולת לסבול זכו', ובפרט שהרופא סומחה
אמר סכבר ע"ד עשיה נחוח.

ונכון הדבר לעשות כהוראת הרופא. והתורה נתנה רשות
לרופא לרפאות, ובפרט שנמצאים אנו בימים שבין פסח לעצרת, אשר
טובים הם גם לבריאות הגוף כפשוטו כשבואר בכ"מ, ואצפה לבשו"ם
בכל הענינים ובהנ"ל בפרט.

בכבוד וברכה

ווילענקין=קלעחלאנד

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

סנחס מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

בשם ר' מנחם-חשייה
ברוקלין

הכה וזרהיה אייא נויג זכו
סוח' שניאור זלמן שי'

שלום זכרכו

לאחרי הפסק הכי ארוך, נחקבל הסכתב מיום החמישי
עם הבשורה טובה אשר הנתוח לזוגנו חחיי נעשה על צד היותר טוב.

ויהי רצון, אשר גם בשאר הענינים אודותם מזכיר במכתבו
האסור, חחיי חמבה תיכף, וחלף חחמבה הלון וגדול לרפויק, ובודאי ישאל
בעצת רופא מוסחה במקצוע מיחוש כזה (כי, בעוה"ר, רבים הסובלים ממיחו
כזה, וחורופאים בעלי נסיון הם, ובלבר שיהי רופא מוסחה במקצוע
הניערהי).

ובעה רצון אזכירם על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"רו
זצוקלהיה נבגים זייח מחאים להוכן מכתבו, ויהי רצון אשר יבשר טוב
בכל הענינים, בתוככי הטוב של כל ישראל.

וכיון שבאים הננו מחדשהגאולה גאולה רבנו נשיאנו
ראש ישראל, וגופא בחר רישא איל, הנה יגאל כאו"א מאתנו בחכ"י
מכל ענינים המבלבלים הן בגשם והן ברוח, ויוכלו לעבוד חשייה
בשמחה ובטוב לבב.

99999 ובברכה לבשוים

חילענקין = קלעחלאנר

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, ה' איר תשי"ט
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ וכו'
מה' שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הראשון, וחזכנו הקישים בהעתקה לכאן,
אלא (שוגתו תתי) הפצה במאר בזה וכו'

ובאם הידיעות אודות אופני העתקה לכאן ובתנוגע לענין
הפצאו כגון, סבוססות כדי צרכן (כחנתי ששאל עדיין חזתו/שדברו ע"ד,
לא בדרך מעביר ולא פעם), וכפי שמעפ"י כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבגים ז"ע, שבנוגע לריה יש להתחשב עם עקרת הבית,

צריכים להשתדל בהעתקה. והשי"ח המשיגה על כאו"א בהשגחה
פרטית ^{לכ"ו} העצם הטוב שמפבע הטוב להיטיב, יצליחם שיהי' באופן טוב ושמעה
טובה.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בעניןי בריאוח ובכל הנ"ל
? 770

הילענקין-קלעחלאנדר

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, כג' מניאָ תשי"ם
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ וכו'
הרשי"ז שליכטיא

שלום וברכה!
לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מב' פ' ראה,
בהנוגע להעסקה לנו"ארק.

ובהנוגע לאופן הנסיעה, הנה יש לשאול דעה רופא דעירו
כאן, זאין קובע בזה מה שנאמר לפני כמה שנים ומעבר לים, ומובן
שצריך לשאול דעה רופא באופן הנסיעה-גם לזוגתו החי',

ואיך שיחליטו-יהי' בשעה טובה ומוצלחה, ולטובה
בטוב הנראה והנגלה, ולאריכות ימים ושנים טובות, ולנחת חסידותי
מכל יו"ת שיי'. ויקבלו בשו"מ גם ממדינתנו לפנים ויו"ת שיי' אשר
שם, ויהי' זה סתוך בריאות הנכונה והרחבת הדעה.

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ווילענקין-ברוקלין
MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYadnth 3-9250

נחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

כ"ה, ח' כסלו חש"כ
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה' שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלה המכתב מיום השני עם המצורף

אלי,

ובעת רצון יקרא על הציון הק' של כ"ק מו"ח

אדמו"ר וצוקלה"ה נכב"מ זי"ע,

והי רצון שכיון שכתב מפתכו כחדש כסלו חדש

הנסיים והגאולה, הנה יבשר טוב ככל אותם העניינים שכותב
במכתבו, ובאופן דמוסיף והולך ובאופן דמוסיף ואור בגשמיות
וברוהניות גם יחד, ומתוך הרחבת הדעת אמיתית.

? כחף וכרכה לבשו"ס ככל האמור

היילענקין = ברוקלין
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, י"ד' אלול תש"כ
ברוקלין

הרה"גהש"ק אי"א נוס"נ וכו'
פוח' שניאור זלמן שליט"א

שלום וברכה!

נעם לי לקבל הידיעה אשר הקרה ה' לפניו דירה

מתאימה ובשכונה מתאימה,

ויהי רצון שיעחיקו לשם בשעה טובה ומוצלחה בגשמיות

וברוחניות גם יחד,

והרי נמצאים אנו בחדש אלול, שכדרכי רבנו הזקן, שא

במלך בשדה וכו' מקבל בספ"י וכו' הקבלת יג' מדות החממים, רחמים

רבים בלי גבול, ולכן נמשכים למטה מטה,

בכבוד ובברכה כתיבה וחתימה טובה

לארך ימים ושנים טובות

דודא - זאג
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מחום מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

הגד אימבערן פארקייט
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, פ"ו כסלו תשל"ס
ברוקלין, נ.י.

הגד"ה אי"א נז"כ זכור
קוד"ק זאב יוסף שי"
ז"ל ת"י

שלום וברכה!

במענה על התודעה אורה מצבה,

הגד"ה ימלא ימי הריגה כסודה ונפול והלך
זמו"ק כעשה וכזמנה כסודה ונפול.

בברכה

פולקס-באנדי הוסי

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N.Y. 11213
493-9250

מחום מעבדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

מדד איבערזען פארקויף
ברוקלין, נ.י.

כ"ה, ט"ז סיון תשל"ט
ברוקלין, נ.י.

הווע"מ אי"א נ"ג וכו'
סוף זאב יוסף שי'

שלום וברכה!

בקשה על הודעה אפר נולדה להם במ למול טוב
ונקרא סם בישראל נחם דינה טיים תי',

הנה ימ"ד משי"ת סיגורה בוחל עם זוג' תי'
למורה ולחוסה ולפעמים טובים סמוך חרמכת.

- ידוע טכ"ק אדמו"ר (מזרח"ב) נ"ע, אשר מנהגנו
הוא לאשר גם בלילה בה למורה ולחוסה ולפעמים טובים,
ל"ס פרז"ל (ברכות יז' א) נשים נמאי וכיין באקרוי' בו'
באגווי' בו' ונשוין כו'.

בכרמח מדל טוב

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

By the Grace of G-d
17th of Shevat, 5746
Brooklyn, N.Y.

[REDACTED]

Blessing and Greeting:

This is to acknowledge receipt of your letter of 9th of Jan. 1986, with enclosure.

[REDACTED]

My advice is as follows:

I gather from your writing that your marriage was solmenized "In accordance with the Law of Mosheh and Israel. I trust, therefore, that you are aware that according to the Torah a Jewish marriage is sacred and brings down the Shechinah (G-d's Presence) into the Jewish home, making it a Mikdosh Me'at, something in the nature of the Beis HaMikdosh in Jerusalem of old.

In light of the above, one can appreciate the extraordinary Z'chus of the two partners in the marriage, the husband and wife, of bringing about and preserving this sacred institution.

At the same time, the Torah cautions them to be ever watchful of the tricky Seducer, the Yetzer-Hara, whose job it is to try to confuse and distract a Jew in order to test his inner love for HaShem and His Torah and to weaken his/her resolve to do Mitzvos; especially a Mitzva of such magnitude as setting up a Jewish home and family life on the foundations of the Torah and Mitzvos, which is not merely a matter of personal fulfilment and happiness, but is also of vital concern for our en Jewish people consisting of the unified totality of Torah-true Jewish homes and families.

Now, in order to have some chance of success in his deceptions, the Yetzer-Hara attempts to disguise his "arguments" in a mantle of "righteousness," as if they were "justified" from the Torah viewpoint, thus, in effect, using Torah-like arguments to undermine the Torah-way.

The best way to cope with such a situation is to completely ignore any and all the tactics of the Yetzer-Hara, and to follow

faithfully the Torah imperative: "You shall be wholehearted with G-d, your G-d." This means: To conduct the everyday life in accordance with the directives of the Shulchan-Aruch, of which there is a Kitzur (digest) also in English. And whenever any seductive thought, doubt, or temptation that is at variance with the Torah enters the mind, tell the Yetzer-Hara: "This is no time to discuss it with you; let's leave it for a more convenient moment."

And there is the assurance that "whoever is determined to purify oneself, receives aid from On High."

What makes it easier to overcome distracting thoughts and confusion is being extra careful in the observance of Kshrus of all foods and beverages consumed; as well as having the Mezuzos checked to make ^{sure} they are kosher and properly affixed.

As requested, I will remember both you and your husband in prayer when visiting the holy resting place of my father-in-law the Rebbe of saintly memory.

Receipt is enclosed for your Tzedoko, and may the Z'chus of it bring you additional Divine blessings for Hatzlocho in all above, and for good tidings.

With blessing, *M. Schacter*

P.S. Inasmuch as you asked for an urgent reply, this letter is sent to you via Express-Special Delivery.

חב"ד אינפו

הרה"ח ר' שניאור זלמן ווילענקין

'המלמד' של הרבי

לידתו

פודוברנקה היא עיירה השוכנת מאחורי העיר דוברנקה (פודוברנקה, ברוסית: מאחורי דוברנקה), סמוך ונראה לעיר החסידית המפורסמת הומיל, בפלך מוהליב שברוסיה הלבנה. עיירה זו הייתה מפורסמת כעיירה של תורה ויראת שמיים, שבה חסידים ואנשי מעשה, בעיירה התגוררו חסידי חב"ד לצד מתנגדים, כאשר לכל קבוצה היה רב משלה.

בתקופתו של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק כיהן כרב בעיירה הגה"ח ר' צבי הירש, שהיה תלמידו של הגאון החסיד המפורסם - ר' יצחק אייזיק הלוי עפשטיין, הידוע בכינוי ר' אייזיק האמלער, שהיה מתלמידיו של אדמו"ר הזקן. את מקומו ברבנות מילא חתנו הגאון החסיד ר' אליהו הנליש, שהיה רב בפודוברנקה "ערך ל"ב שנים" כעדות בנו הרב אברהם הנליש-שאף הוא כיהן ברבנות בפודוברנקה- המופיעה בספרו "יד אליהו".

במשך כמה שנים כיהן כרב בעיירה גם הרה"ג החסיד ר' לוי יצחק שניאורסאהן (נולד בשנת תקצ"ד), נכדו של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, בנו הבכור של בכורו - הר"ר ברוך שלום ני"ע.

כאשר ר' לוי יצחק עבר לכהן כרב בעיר שינקוביץ, מילא את מקומו הגאון החסיד הרב יואל חייקין, שאחיו החסיד ר' שניאור זלמן חייקין -מהגבירים של פודוברנקה שאף החזיק בה בית חרושת- היה מחותנו של ר' לוי יצחק: בתו מרת זלדה רחל, נישאה לבנו של ר' לוי יצחק הרב שניאור זלמן (נולד בשנת תרי"ג). מאחר ושם החתן היה כשם חותנו הוסיפו לו שם חדש והוא נודע מעתה בשם 'ברוך שניאור' בלבד. לקראת החתונה, שהתקיימה בחודש טבת של שנת תרל"א, הגיע לעיירה כ"ק אדמו"ר מהר"ש, אשר התארח בביתו של ר' לוי יצחק ולבקשתו אף אמר מאמר חסידות.

על תקופת הרבנות של ר' לוי יצחק מסופר: בעיירה התגורר גוי ששימש את היהודים כ"גוי של שבת", מכיוון שהוא היה מסתובב הרבה בבתי היהודים הוא הצליח לתפוס את לשונם -אידיש- והיה בקי ומדבר בה. פעם שמע על 'שאלה' שהתעוררה בביתו של יהודי שבעקבותיה התעורר צורך ללכת לרב, פתח הגוי ואמר: "אל תלך לרב הזה הוא מחמיר יותר מדאי... תלך לרב השני, הוא מקל..."

בכ"ב טבת תרל"ח נפטר ר' לוי יצחק בעיר קייב, אליה נסע בכדי להתרפא, והוא בן 44 בלבד. כעבור פחות מארבעה חודשים, בחול המועד פסח ח"י ניסן, נולד לו נכד בפודוברנקה, בן לבנו ר' ברוך שניאור, וייקרא הנכד על שמו.

חודש וחצי אחר כך, בב' סיון תרל"ח, נולד תינוק נוסף בעיירה, 'נין ונכד' למשפחת ווילענקין, וייקרא שמו בישראל: שניאור זלמן, על שם כ"ק אדמו"ר הזקן ני"ע.

משפחת ווילענקין מפודוברנקה התייחסה למשפחה מכובדת של חסידי חב"ד מהדורות הקודמים. על פי השמועה, ייחוסה של המשפחה מגיע עד לאחד מהאחים המפורסמים - מחסידי רבינו הזקן, הר"ר משה והר"ר זאב וואלף ווילענקער (מהעיר וילנא).

אביו של שניאור זלמן הקטן, ר' לוי יצחק ווילענקין היה יהודי מכובד ותלמיד חכם, בעל מידות טובות ועדין נפש, "טוב לשמיים וטוב לבריות". הוא נמנה עם חסידי ומקושרי כ"ק אדמו"ר מהר"ש, ואפילו בעיירה כפודוברנקה, שהייתה מלאה בחסידים ואנשי מעשה, בלטה דמותו המיוחדת, ר' לוי יצחק שימש כשו"ב של חסידי חב"ד, אך היו גם מהמתנגדים שבעיירה שהיו מהדרים דווקא אחר שחיטתו, וזאת בשל יראת השמים שלו.

אשתו של ר' לוי יצחק - מרת לאה, הייתה גם היא בת למשפחה מכובדת מגזע חסידי חב"ד. כולם הכירוה כאישה צדקנית. כאשר נודע לה על חולה בעיירה מיד הייתה מזדרזת ומבשלת בעבורו ודואגת לכל צרכיו, או במקרה ושמעה אודות כלה יתומה חסרת כל, הייתה נוטלת אותה תחת חסותה ומשלימה לה את כל מחסורה.

מלבד הבן שניאור זלמן זכו ר' לוי יצחק ולאה ווילענקין לעוד ארבעה בנים: שניים מהם, מאיר ומענדל, נסעו לאמריקה ובמרוצת השנים אבדו עקבותיהם, השניים האחרים יוסף והערשל, נשארו בבית ומאוחר יותר עברו לגור במוסקבה. היו להם גם שלוש בנות עלקא, צבי' ובלומא. האחרונה נישאה עם הרה"ח ליפא גרייפער, נכדו של הגאון החסיד רבי דוב זאב קוזיווניקוב זצ"ל רבה של העיר יקטרינוסלב.

אך טבעי הוא הדבר ששני הילדים שנולדו באותה תקופה, לוי יצחק שניאורסאהן ושניאור זלמן ווילענקין, הכירו היטב זה את זה. הם היו לומדים יחד בבית הכנסת החבד"י ועד מהרה היו לחברים טובים.

קשר חברי זה נמשך גם מאוחר יותר, כעבור יותר משלושים שנה, כאשר הרב לוי יצחק נתמנה לרבה של העיר יקטרינוסלב, הוא ביקש מחברו משכבר הימים שיבוא ויתגורר עמו בעירו, כפי שיסופר להלן.

שנות נעוריו

על אף גילו הצעיר של הילד שניאור זלמן, היה ניכר בו שהוא ילד מיוחד. כישרונותיו הוגדרו כיוצאים מן הכלל והוא היה בעל תפיסה מהירה וזיכרון חזק. עוד בילדותו ידע לחזור בעל-פה סדרים שלמים משישה סדרי המשנה, דבר שהיה בעזרו בשנים מאוחרות יותר, כפי שעוד יסופר.

שניאור זלמן הצעיר למד תחילה אצל המלמד המקומי יחד עם כל הילדים, וכשזה לא הספיק לו, החל ללמוד לבדו בבית הכנסת המקומי (היה זה קודם הקמתה של ישיבת תומכי תמימים בלויבאוויטש בשלהי תרנ"ז). התמדתו הגדולה ושקידתו העצומה היו לשם דבר והכל ידעו שהוא עושה לילות כימים בלימודו בבית הכנסת.

גם בהנהגות שבין אדם לחברו הוא הצטיין, בני גילו אהבו לשהות במחיצתו, בשל מידותיו הטובות והמיוחדות. הוא לא היה מסוגל לשמוע חלילה וחס רע על מישהו, ונזהר בתוקף אפילו מאבק לשון הרע.

ברכתו של הרבי הרש"ב

כאשר הגיע שניאור זלמן לגיל שמונה עשרה, גיל ההתייצבות לצבא הרוסי, הגיע אליו לפודברנקה צו גיוס. באותם ימים - ימי משטרו של הצאר, שהותם של חיילים יהודים בצבא הרוסי הייתה כרוכה בסכנת נפשות של ממש, רוב רובם של החיילים היו גויים אנטישמיים ומגושמים, שאת זמנם הפנוי נהגו לבלות בהתנכלות לחיילים היהודים. גם המפקדים היו שונאי ישראל והרבו להציק ליהודים שבין פקודיהם.

כשהגיע הצו "המיוחד" נהייתה בהלה גדולה בבית משפחת ווילענקין. כסף כדי לשחד את פקידי הצבא לא היה, ודרך אחרת להשתחרר מהאסון הקרב לא נראתה באופק. כחסידי חב"ד נאמנים ידעו שזה הזמן לפנות לרבי, אשר על כן העמיס שניאור זלמן את מטלטליו ויצא אל הדרך בואכה ליובאוויטש.

מיד כשהגיע לליובאוויטש נקבע לו תור ליחידות אצל הרבי הרש"ב. עד לבוא הזמן התיישב שניאור זלמן והחל ללמוד כדרכו, בבית הכנסת, שלא לבזבז אפילו רגע אחד לחינם, במיוחד לפני הכניסה ליחידות.

בשעה היעודה נכנס שניאור זלמן אל הרבי הרש"ב והגיש לו פ"נ, בו סופר על צו הגיוס שהגיע והבהלה הגדולה הקיימת בבית. הביט בו הרבי במבטו האבהי ואמר (בערך בזו הלשון) "חזור הביתה ואין לך מה לדאוג"

כשיצא שניאור זלמן מן היחידות הקיפוהו צעירי וזקני החסידים וביקשו לדעת מה אמר לו הרבי. הוא סיפר להם על הברכה הנפלאה שקיבל מהרבי וכולם איחלו לו "מזל טוב" ומיהרו לצאת עמו במחול חסידי לצלילי ניגונו הידוע של ר' שלמה צ'עצניקער - ניגון לאחר יחידות.

שניאור זלמן חזר הביתה וסיפר להוריו על ברכת הרבי, דבר שפעל מיד את הרגעת האווירה. הוא עצמו חזר למקומו בבית הכנסת והמשיך בלימודיו, כאילו מעולם לא קיבל צו גיוס. עבר שבוע, חלפו שבועיים, חודש, חודשיים, שנה ושנתיים, עד שהתברר למפרע כי הצבא פשוט שכח ממנו...

נישואיו

כשהגיע שניאור זלמן לגיל שידוכים הוצעו להוריו הצעות שידוכין מכובדות ממקומות רבים. כולם רצו לזכות בבחור המיוחד. ר' שניאור זלמן בחר לו לבת זוגתו את מרת רבקה למשפחת מילאבסקי, מהעיר ברייען, בת לר' מרדכי (מוט"ל) ודבורה מילאבסקי. משפחת מילאבסקי הצטיינה בייחוסה שהגיע עד למשפחה מכובדת מחסידי טשרנוביל. אבי הכלה וסבה כיהנו כשוחטים בעיר ברייען.

החתונה התקיימה בערך בשנת תר"ס, אחרי החתונה עבר הזוג הצעיר להתגורר בעיר ברייען ור' שניאור זלמן היה סמוך על שולחן חותנו.

בברייען נולד להם בנם הראשון, מאיר. הילד נולד עם מום מסוים, וכתוצאה מכך - מספר שנים לאחר מכן - נפטר. הוא היה ילד פלאי, בעל תפיסה מהירה וכוח זיכרון מיוחד, הכל אהבו לדבר אתו ולהשתעשע עמו בדברים.

זהו, הגיע הזמן שר' שניאור זלמן ימצא לעצמו מקצוע הגון לצורך פרנסתו, חותנו, שכאמור היה שוחט, הציע לו ללמדו את אומנות השחיטה. ר' שניאור זלמן נעתר להצעה וכך נהיה גם הוא לשוחט.

בשנת תרס"ט נבחר ידידו הקרוב, הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק שניאורסאהן, לכהן בתפקיד רב בעיר הגדולה יקטרינוסלב. קודם לכן כיהן שם הרה"ג הרה"ח ר' דוב קוז'ווינקוב צ"ל, מי שהיה עוד מחסידיו של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק ומיחידי הסגולה שבין חסידי חב"ד. הוא נפטר בכ"ז

טבת תרס"ח, ובעצת וברכת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נבחר הרב לוי יצחק למלא את מקומו ברבנות.

עם בואו אל העיר פעל בה מיד שינויים ושיפורים בענייניה הרוחניים. כיוון ששמע כי חברו מילדות, ר' שניאור זלמן ווילענקין נעשה לשוחט, ובזכרו אותו כירא שמיים גדול, ביקש ממנו לעבור לגור בעירו מתוך הבטחה נאמנה שיסדר עבורו משרה כשוחט.

באותה תקופה, קשה היה ליהודי להתגורר בעיירה קטנה, אשר על כן יהודים רבים חיפשו לעבור לגור בעיר בה קיימת קהילה יהודית גדולה, גם ר' שניאור זלמן חיפש עיר כזו וכאשר חברו הציע לו שיבוא אליו לגור בעירו ולהצעה נוספה גם הבטחה לסידור הפרנסה, התקבלה ההצעה בשמחה רבה, ועוד באותה שנה עברה המשפחה מברייען ליקטרינוסלב.

ביקטרינוסלב חי ר' שניאור זלמן במשך שלושים ושתיים שנים, החל משנת תרס"ט ועד לשנת תש"א, אז פרצה המלחמה הקשה בין רוסיה לגרמניה.

מלמד ביקטרינוסלב

כאשר קבע ר' שניאור זלמן את דירתו ביקטרינוסלב באופן קבוע, פרס בפניו הרב רעיון נפלא, היות וכעת אין משרת שוחט פנויה, על כן הוא מציע לו להיות המלמד של בנו בכורו - מנחם מענדל, - שהיה אז כבן שבע וברבות השנים נהיה לרבי... ואח"כ של שני בניו האחרים, ולכשתתפנה משרה של שוחט אזי יוכל לשוב ולעסוק במלאכת השחיטה.

ר' שניאור זלמן הסכים להצעה ולימים סיפר שמעולם לא התחרט על הסכמתו ולו לרגע אחד.

הלימוד עם בניו של הרב התקיים בביתו של ר' שניאור זלמן, ברחוב קאזאנוסה 22. הרבי ואחיו למדו אצלו חומש עם רש"י, נ"ך, משנה, גמרא ואגדה. סדר הלימוד היה כך: בתחילה היה ר' זלמן לומד רק עם הרבי שתפס את החומר במהירות נפלאה. אח"כ היה הרבי יושב לו בפינה ולומד לבדו או חוזר על החומר שכבר למד, ור' שניאור זלמן היה לומד עם שני האחים האחרים.

שנים רבות אחר כך סיפר ר' שניאור זלמן על הרבי, "הרבי היה ילד שהעמיק בלימודיו והיה מכונס לעצמו (פארזיך), וכמעט שלא התערב עם שאר הילדים". ר' שניאור זלמן זכה שהרבי ילמד אצלו ארבע וחצי שנים, שהתפרסו על פני 'תשעה זמנים', כאשר כל 'זמן' תפס מחצית של שנת לימודים.

כשר' שניאור זלמן עבר לגור בניו-יורק, היה איתו אז נכדו הרה"ג ר' לייבל שפירא, יום אחד ישב ר' זלמן וסיפר לנכדו על 'שאלה' ששאלו הרבי בעת הלימוד, שאלה שהייתה כל כך חריפה, עד שגרמה לו להיכנס להלם, בעיקר בשל העובדה שהשואל היה ילד כה צעיר!

כאשר החל ר' זלמן לשמש כמלמד עדיין היה בנו הצעיר של הרב - ישראל אריה לייב, צעיר מדי מכדי שר' שניאור זלמן ילמד גם איתו (הוא נולד לפני חג השבועות-תרס"ו). אולם אימו, הרבנית הצדקנית מרת חנה, הייתה שולחת אותו בכל זאת לביתו של ר' זלמן, יחד עם שני אחיו הגדולים, בכדי שגם אם יסתובב וישחק שם יהיה זה לפחות בין לומדי התורה הקדושה, פעם שאל אחת שאל ר' זלמן את האחים הגדולים שאלה מסויימת בלימוד. בעוד הם מתעמקים בניסיונות תירוץ, קפץ לו לייבל הקטן -ששכב אז על הספה- והשיב תשובה גאונית על השאלה!

בנוסף לרבי ואחיו באותה עת למדו בכיתתו של ר' זלמן עוד כעשרה ילדים מצויינים. הם נבחרו על ידי הקהילה ונמסרו להיות תחת השגחתו של ר' שניאור זלמן. עם הילדים הללו נמנה גם ר' נחום גולדשמיד, שברבות הימים התפרסם כחסיד עמקן שהתעסק במיוחד בהבהרת מושגים ורעיונות בחסידות. תלמיד נוסף שלמד בכיתה זו היה ר' בערל ריקמן. הרבי, שהצטיין ביותר ולכן למד בנפרד מקבוצת הילדים הזו, הזכיר אותה לר' זלמן כעבור שנים, באומרו לו ביחידות: "אתה צריך להיות גאה בתלמידים שלך הנמצאים ברחבי תבל".

סודות מן ה'חדר'

מה למד הרבי ביחד עם ר' זלמן? על-כך קיימות בידינו מספר תשובות מכמה מקורות:

כעבור שנים, כאשר ר' זלמן עבר מקליוולאנד שבאוהיו לני. ונוזקק לעזרה כלכלית ורפואית מהממשלה, שלח הרבי את חתנו ונכדיו אל הרב פרידמאן (בנו של האדמו"ר מבויאן) בבקשה שיפעיל את קשריו למענו, הרבי אמר להם לומר בשמו על ר' זלמן: "למדתי אצלו, והנני עדיין זוכר דפי הגמרא מאז".

לאחר פטירתו, כאשר נולד בן לנכדו - ר' שד"ב שפירא- ונקרא הילד 'שניאור זלמן' על שמו, התעניין על כך הרבי אצל מזכירו ר' ניסן מינדל (סבו של הילד מהצד השני) ואמר לו: "ער האט גערלנט מיט מיר חומש מיט רש"י און גמרא. ער האט מיר געשטעלט אויף די פיס ער איז געווען א געהויבענער איד... ער איז געווען א שטרענדע } = הוא למד איתי חומש עם רש"י וגמרא, הוא העמיד אותי על הרגליים, הוא היה יהודי נעלה... הוא היה חריף } בהזדמנויות שונות במשך השנים, הזכיר הרבי סיפורי חז"ל ששמע ממלמדו, שאלות שנשאל בהן המלמד על ידו ותשובות שהשיב, לעיתים תיאר הרבי את הסדר שהיה ב'חידר'. ייתכן וחלק מהסיפורים הללו מתייחסים לתקופת הלימודים אצל ר' זלמן (מגיל 7 ואיך), להלן כמה מהם:

1. "ה'מלמד¹ שלי סיפר עוד לפני לימוד חומש עם רש"י - שבכל דור ודור ישנם ל"ו צדיקים שעליהם עומד העולם (ראה גם סוכה מה, ב) תוך הדגשה שהם 'צדיקים נסתרים'.

כדי להמחיש זאת לילדים הוא רגיל היה להצביע על אדם בעיירתנו שהיה נחשב ללץ, שבגלוי בודאי לא היה נחשב לצדיק - הנהגתו הייתה שלא "בדרא דאוני" בכלל, לא ראוהו מהדר בתורה ומצוות וגם לא התפלל ולמד כדבעי, כך שבגלוי לא היה נחשב לצדיק. הוא רגיל היה להיכנס לבית הכנסת, עונה "אמן יהא שמה רבא" או חימם את התנור - ועליו היה אומר שיתכן שהוא למ"ד וא"וניק...

{ כך נהגו גם המלמדים ב'חדרים' אחרים, בהצביעם על אנשים מסוג זה שכנראה הם בבחינת 'צדיקים נסתרים' ועצם הדבר שאין להם הסימנים, הרי זה גופא מוכיח שכל אחד מהם הוא "צדיק נסתר" האמיתי }

2. ידוע² הסיפור שמספרים המלמדים לילדים ב'חדר' כשלומדים את פירוש רש"י על האפוד כמין סינר שחוגרות השרות על הסוסים, למרות שרוב התלמידים, ובמיוחד בני חמש למקרא, לא ראו זאת אף פעם, שפעם אחת ראה רש"י, בהליכתו ברחוב כיצד שרה רוכבת על הסוס חגורה

¹ משיחת ש"פ יתרו תשמ"א - שיחות קודש תשמ"א כרך ב' עמ' 317-318.

² לקוטי שיחות חכ"ו (מתורגם), עמ' 232.

בסינר, ורש"י הצטער על כך מדוע הראו לו משמיים מראה זה. לאחר מכן, בכותבו את פירושו על התורה במעשה האפוד, נתיישה דעתו, כי למד מכל הוראה בעבודתו לקונו, על ידי פירושו על התורה - הסבר למעשה האפוד...

3. סיפור³ זה שמעתי לראשונה מאת המלמד בעת למדו פרשת האזינו... "

"בסדר הדורות מובא הסיפור דלקמן:

קבלתי שהיה לרמב"ן תלמיד אחד ר' אבנר שמו, ונעשה מומר, ומזלו גרם שעלה במעלה, ויהי נורא בכל הארץ.

אחרי הימים ביום כיפור שלח והביא לפניו את הרמב"ן רבו, ובפניו הרג בעצמו חזיר אחד וינתחהו ויבשלהו ויאכלהו, ואחר אכלו שאל את הרב על כמה כריתות עבר, והשיב הרב שהיו ד', והוא אמר שהיו ה', והיה רוצה לחלוק עם רבו, והרב נתן עיניו בו דרך כעס, ויאלם האיש, כי עדיין נשאר עליו מעט יראה מאת רבו.

ולבסוף שאל הרב מי הביאו אל ההמרה, והשיב כי בפעם אחת שמע שדרש בפי' האזינו שבפי' ההיא כלולים כל המצוות וכל הדברים שבעולם, ולהיות אצלו זה מן הנמנע, נהפך לאיש אחר.

ויען הרב ואמר: עדיין אני אומר זה ושאל מה שתרצה. ויתמה האיש מאד, ויאמר לו אם כן הוא, הראני נא אם תמצא שמי כתוב שם. ויאמר הרמב"ן כן דיברת מידי תבקשנו.

ותיכף הלך לו בקרן זוית ויתפלל, ויבוא בפיו פסוק "אמרת אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם", כי אות שלישי של כל תיבה יש שם האיש שהיה ר' אבנר.

וכששמע הדבר הזה נפלו פניו, ושאל לרבו אם יש תרופה למכתו. ויאמר הרב אתה שמעת דברי הפסוק. וילך הרב לדרכו. ותיכף לקח האיש ספינה בלי מלח ומשוט, ויכנס בה, וילך באשר הוליכו הרוח, ולא נודע ממנו מאומה...

ר' שניאור זלמן ווילענקין היה יהודי מיוחד במינו, אפילו בהשוואה לדמויות חסידיות ידועות. הוא בלט ביושר מידותיו, ב"אמת" שלו, בחסידישקייט ובהתקשרות לרבי, מעולם לא היה מוכן ר' זלמן לשמוע על חסרון הקיים ביהודי, וכשמישהו ניסה לספר לו משהו מהסוג הזה הוא קטע את דבריו ולימד על אותו יהודי זכות.

הוא היה מלמד מצוין, בעל שכל בהיר והסברה נפלאה. בנוסף לידיעותיו בנגלה ובנסתר, נודע ר' זלמן גם במידותיו הטובות ובעדינות נפשו.

המקובל האלוקי ר' לוי יצחק שניאורסאהן שכאמור הכירו עוד מילדות, עמד על מכלול מעלותיו וכל כך מצאה חן בעיניו עבודתו הנאמנה של ר' זלמן, עד שסירב לאפשר לו לעזוב. כך יצא, שגם לאחר שכבר התפנתה משרה של שוחט בעיר ור' זלמן רצה לעזוב את מלאכת המלמדות ולחזור לאומנות השחיטה, לא איפשר לו הרב לעזוב. כרב העיר הוא ידע שמלמד כזה הוא בגדר של "בל ימצא"...

³ משיחת ש"פ האזינו ה'תשמ"ב' התוועדויות תשמ"ב ח"א' עמ' 109-110.

דעתו של ר' זלמן לא הייתה נוחה מכך. הוא רצה לחזור ולעבוד במלאכת השחיטה, אולם ברירה לא הייתה לו, שכן בכדי לשחוט היו צריכים לקבל אישור מהרב, דבר שהרב סירב בתוקף לעשות.

הוא המשיך איפוא לעסוק במלמדות, ולימד את בניו של הרב, עד שמלאו להם כמעט-שתים עשרה שנה (לקטן, ישראל אריה לייב, בשנת תרע"ח). רק אז ניתנה לו הרשות לחזור ולעסוק למלאכת השחיטה.

משפחתו

בעיר יקטרינוסלב נולדו לר' זלמן וזוגתו עוד ארבעה ילדים, שתי בנות ושני בנים: דינה, חנה, יוסף, שלום אליהו.

שנים אחר כך, כאשר הבת חנה הגיעה לניו-יורק, היא נכנסה אל הרבנית חנה אמו של הרבי, והציגה את עצמה כבתו של ר' שניאור זלמן ווילענקין. הרבנית שזכרה את שתי הבנות שהיו בבית שאלה אותה: "את הבכירה או הצעירה?".

סיפור דומה היה כאשר נכנסה הבת דינה ל"יחידות", והרבי שאל אותה "אני זוכר שבבית היו מסתובבים שני ילדים, האם את אחד מהילדים הללו?".

הבת הבכורה, מרת דינה ווילענקין-דובראווסקי ע"ה, נולדה בשנת תער"ב, בילדותה היא סבלה ממחלת כליות והייתה במצב כה מסוכן עד שהרופאים כלל לא ידעו כיצד יש לטפל בה. ר' זלמן נסע אז אל הרבי הרש"ב וביקש ברכה עבורה והרבי העניק לה ברכת רפואה שלמה ואריכות ימים ושנים טובות. ר' זלמן חזר ליקטרינוסלב, וסיפר לבני ביתו על ברכת הרבי. ואכן תוך זמן קצר גילו הרופאים כי הסכנה חלפה... היא נישאה בשנת תר"צ לרב מאיר ווילענקין-דובראווסקי ע"ה, ושניהם עברו לגור בלענינגראד.

הבת השנייה, מרת חנה שפירא ע"ה, (נולדה בשנת תרע"ד) נישאה בשנת תרח"צ לרב ליפא שפירא ע"ה. גם שניהם עברו ללנינגראד.

בשנת תרע"ה נולד לר' זלמן הבן ר' יוסף, הוא היה עם אביו עד שזה יצא מרוסיה, הוא עצמו עזב את רוסיה רק בשנת תש"ל - ועבר לניו-יורק.

בתרע"ז נולד הבן ר' שלום אליהו. הוא יצא את רוסיה רק בשנת תשל"ב והיה המשפיע של השכונה החסידית "נחלת הר חב"ד" בארץ הקודש.

ר' זלמן חי תמיד חיי דוחק ועוני, אך בכל מצב הוא היה מאושר ושמח בחלקו. אם הייתה לו סיבה כלשהי להצטער על כך שהוא דל אמצעים, היה זה רק משום שבעקבות כך נבצר ממנו לנסוע אל הרבי.

למרות מצבו הדחוק נודע ר' זלמן ביקטרינוסלב כמכניס אורחים, כאשר הגיעו לעיר שדר"ים, חסידים פשוטים, או בחורים שברחו עם ישיבתם מפני השלטונות, היו רבים מהם מתאכסנים בביתו. בנו ר' יוסף מספר שהוא זוכר אורחים כמו החסידים המפורסמים, ר' יצחק הורביץ (ר' איצ'ה דער מתמיד), ר' ניסן נעמנוב ור' דוד הורודוק'ער.

בערך בשנת עת"ר הביא ר' זלמן אליו ליקטרינוסלב את הוריו שגרו עד אז בפודוברנקה, כדי שיגורו לידו. אמנם אביו, ר' לוי יצחק, לא האריך שם ימים ונפטר בשנת תר"פ ומקום מנוחתו כבוד נקבע ביקטרינוסלב. אמו של ר' זלמן האריכה ימים עוד כעשר שנים ונפטרה בשנת תר"צ.

ישיבת תומכי תמימים המחתרתית

בשנת תרפ"ט נפתחה ביקטרינוסלב ישיבת תומכי תמימים מחתרתית. זה קרה בגלל שהישיבות המחתרתיות בנעוול וחרקוב נסגרו על ידי השלטונות והתלמידים שלמדו שם נאלצו לברוח, על כן החליטו מנהלי הישיבות להעביר את התלמידים ליקטרינוסלב.

בישיבה למדו כארבעים תלמידים. ראש הישיבה היה הרה"ג ר' דובער גרפינקל מקורניץ והמשגיח היה ר' מנחם מענדל פוטרפאס. הישיבה התקיימה ב"עזרת נשים" של אחד מבתי הכנסת בעיר. דבר זה היה כרוך בסכנת נפשות של ממש - במקרה בו הישיבה תיתפס על ידי השלטונות, לכן הקפידו התלמידים מאד למעט ביציאות החוצה בכדי שעין זרה לא תשלוט בהם. עם זאת, ר' זלמן ועוד אחדים ממשפחות אנ"ש לא שתו ליבם לסכנה כלל וקיבלו את התמימים אל תוך ביתם בסבר פנים יפות.

התלמידים התאכסנו בבתי של אנ"ש, שם דאגו לכל צורכיהם. ר' אבא רוגלין, אחד השוחטים בעיר, דאג לסידורם של הבחורים. מהישיבה בנעוול הגיעו עשרה תלמידים ללמוד ביקטרינוסלב, שניים מהם, ר' מאיר איטקין ור' מיכאל טייטלבוים, התאכסנו בביתו של ר' זלמן.

אומנם לא לעולם חוסן, וכך לאחר כשנתיים פשטה המשטרה על "עזרת הנשים", התלמידים הבחינו בסכנה ונמלטו על נפשם דרך החלונות. המשטרה החרימה את כל ספרי הקודש שהיו במקום וכן את רכושם של התלמידים ובכך בא הקץ על הישיבה המחתרתית ביקטרינוסלב.

לימודיו ושיעוריו

מול דירתו של ר' זלמן - ברחוב קאזאנסקה 22 - עמד אחד מארבעת בתי-הכנסת החב"דיים בעיר, "בית-הכנסת של הקצבים" שמו. שם היה ר' זלמן מבלה את זמנו הפנוי בינות לספרים. אצלו הרי לא הייתה שייכת מציאות כזו, של - 'ביטול תורה', כל רגע פנוי נוצל על ידו ללימוד התורה הקדושה.

גם בביתו עמדה ספרייה גדולה ובה היו ספרים רבים. בנו ר' יוסף סיפר פעם שהוא זוכר, איך הרבי, אחרי תקופת לימודיו אצל ר' זלמן, עדיין היה מגיע מפעם לפעם לביתם, בכדי לשאול מאביו את הספרים הנחוצים לו.

כאמור, כאשר גדלו בניו של רבי לוי יצחק ניתן לר' זלמן האישור לשוב למלאכת השחיטה, ואכן הוא עשה זאת ובשמחה רבה. ליד המקום בו שחט היה חדר מלא וגדוש בספרים, ובין לבין כשלא הייתה עבודה, היה הוא נכנס לחדרו ולומד.

ר' זלמן היה בקי בשישה סדרי המשנה בעל-פה, וחביבות מיוחדת נודעה לו לסדר קדשים, כאשר לא היו לפניו ספרים, או בשנים המאוחרות יותר כשחלה בעיניו, היה ר' זלמן סוגר את עפעפיו

וחוזר משניות בעל-פה. תדיר היה נשמע מפיו כי לאחר המאה ועשרים, בזמן המתנת הנשמה למשפט שלה בעולם העליון, חוזרת היא אז על משניות בעל-פה...

כמו כן בזיכרונו היו חקוקים הרבה מאמרי חסידות והוא היה נהנה לחזור עליהם ברבים. כשהגיע מאמר חדש מהרבי או כשהתגלה כתב עתיק של דא"ח, מיד הוא היה מוסר עליהם שיעור ומלמד.

את תפילותיו נהג ר' זלמן להתפלל בדרך כלל- בבית הכנסת של הקצבים, שם גם היה מוסר שיעור בעין-יעקב לבעלי בתים. פיו היה מפיק מרגליות ואפילו פשוטי העם הבינו את שלימד. יהודים רבים, גם כאלו שאינם מאנ"ש, היו מגיעים לשמוע את שיעוריו ואפילו ממקומות רחוקים. האהדה הגדולה אליו הובילה למצב בו היו מבקשים ממנו שיבוא גם לבתי כנסת אחרים וימסור גם בהם את שיעוריו, כשהוא היה עושה זאת הייתה צועדת עמו קבוצה גדולה של שומעי לקחו מבית הכנסת שלו.

חינוך ילדיו

למרות שר' זלמן היה טרוד בפרנסתו ובלימודיו, עם כל זאת הוא ראה לנכון להקדיש זמן רב לחינוך ילדיו. בשבתות, בלילה וביום, היה יושב איתם ומלמד, תוך כדי שהם חוזרים לפניו על שלמדו הם, עם המלמד. כמו כן הוא נהג לספר להם סיפורים, מהתנ"ך, ממדרש ומהגמרא וכן סיפורי צדיקים.

בשנת תרע"ח החלה המהפכה הקומוניסטית והחל מעתה התקשו היהודים להעניק לילדיהם חינוך יהודי ראוי. השלטונות דרשו שכולם ללא יוצא מן הכלל ילמדו בבתי הספר הממלכתיים, כולל גם ביום הקדוש בשבוע - שבת קודש, רח"ל.

ר' זלמן לא שלח את ילדיו ללמוד ב'בית ספר' הממלכתי. חרף זאת הם נשארו ללמוד בבית והוא עצמו הקדיש מזמנו העמוס, בכדי ללמוד עימם. ר' זלמן לא הרשה לבניו לשחק עם ילדי השכנים - הוא חשש שאולי חלילה ילמדו ילדיו ממעשיהם הרעים. כתחליף לכך, תפורה להם אשתו - מרת רבקה, 'בבבות' ובהם שיחקו הילדים בזמנם הפנוי. כמו כן הייתה אימם המסורה, קוראת להם סיפורים וכך הם היו מבליים את זמנם בטוב ובנעימים.

בית ועד לחכמים

ר' שניאור זלמן ווילענקין היה מאד מכובד בעיני אנשי עירו, ביתו תמיד המה אדם ושקק חיים.

בכל מוצאי שבת הייתה נערכת בביתו סעודת מלווה מלכה, אליה היו מגיעים למעלה משני מניינים של אנ"ש ור' זלמן היה מוסר לפנייהם שיעור ב'ליקוטי תורה'. מדי פעם, כשהגיעו אורחים מיוחדים כמו ר' מיכאל דווארקין, הייתה מתקיימת התוועדות, בה היו עורכים גם מגבית עבור בית הרבי ושיבת תומכי תמימים.

פעם אחת, כשהגיע ר' ניסן נמנוב לאסוף כסף עבור הישיבה, בודעו עד היכן מגיעה הערכתם של אנשי העיר כלפי ר' זלמן, ביקש ממנו שיואיל להצטרף אליו למגבית. באותה תקופה סבל ר' זלמן מאבנים בכליות, דבר שהסב לו כאבים חזקים, אשר על כן הוא השיב לר' ניסן שבחפץ לב היה

מצטרף אליו, אך הדבר אינו אפשרי עבורו. ענה לו ר' ניסן: "מכיוון שאני שליחו של הרבי, לכן בכוחו של הרבי הנני מברך אותך שאבני הכליות יצאו! סיפר על כך ר' זלמן: "עוד באותו לילה יצאו האבנים מכליותי!" כמובן שלמחרת הלכו שניהם יחדיו, סבבו בכל העיר וערכו מגבית עבור הישיבה.

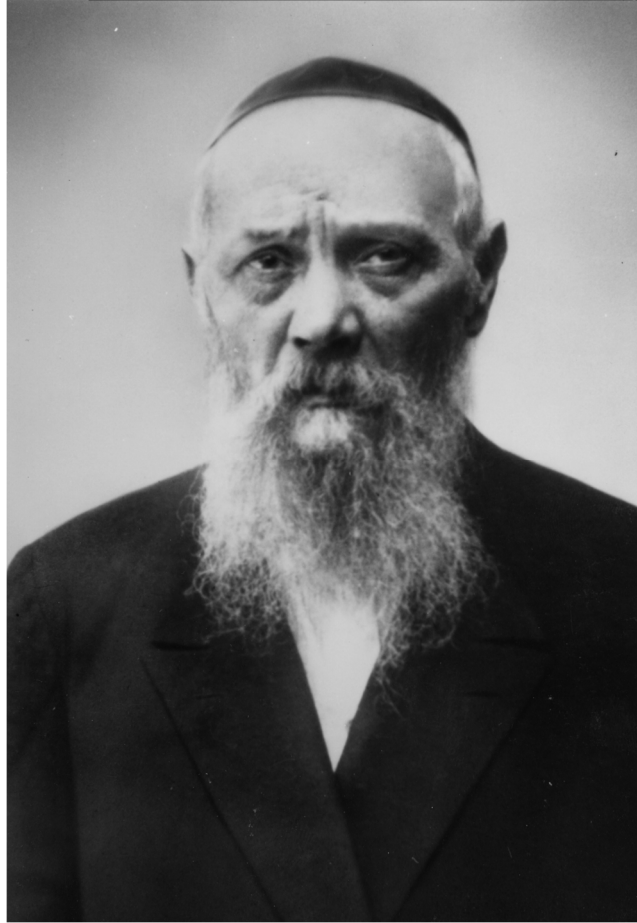
גם ההתוועדות השנתיות של י"ט כסלו היו נערכות בביתו של ר' זלמן. שנים אחר כך עוד זכרו ילדיו את ההכנות להתוועדות הללו, שהם היו מהמשתתפים הראשיים בהן, הלא מי עזר לאימם בהכנת האוכל והכיבוד אם לא הם? בהתוועדות הללו היה ר' זלמן חוזר דא"ח בשפה ברורה שהייתה מובנת לכל, אפילו לילדים.

הקשר עם רבי לוי יצחק

העובדה שר' זלמן היה חבר ילדות של רב העיר, גרמה לכך שהיה קשר הדוק ביניהם.

מספר בנו ר' יוסף: "זכורני שמידי פעם היינו הולכים לביתו של הרב, לפעמים היה זה בכדי לשאול שאלה הלכתית ולפעמים בשביל עניינים אחרים. אני זוכר שהרב תמיד דיבר על עניינים של 'קבלה' ואנחנו הילדים, אף פעם לא הבנו מה הוא מדבר.

פעם אחת לפני חג הפסח התעוררה בביתו של ר' זלמן שאלה: היות שבבית לא היו כלי זכוכית בשביל "מים שלנו", התעורר ספק האם יכולים להשתמש במקומם בכלים מברזל. החליטו לשלוח את הבן ר' שלום אליהו (שהיה אז כבן שבע) שישאל את רבי לוי יצחק מה עליהם לעשות. כשהרב שמע את השאלה הוא חשב לרגע ופסק: "אסור להשתמש בכלי ברזל בשביל מים שלנו", נימוקו היה: בר"ת של המילה "ברזל" - בלהה, רחל, זילפה, לאה", השפחות הם לפני האימהות!, זהו ענין של ישות וגסות, דבר הנוגד לחלוטין את תוכנה הפנימי של המצה, הרי כל עניינה של המצה הוא ביטול! ולכן אי אפשר להשתמש בשביל מצה - ביטול, בכלים של ברזל - ישות...

להלן אוסף סיפורים שסיפר ר' זלמן לנכדו - הרב לייבל שפירא, על ידידו הגדול רבי לוי יצחק שניאורסאהן.

היה לו לרבי לוי יצחק שיעור קבוע בתניא ובמהלכו היה מחדש פירושים משלו. הדבר הגיע לידיעתו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ודעתו לא הייתה נוחה מזה. לכן כשהגיע אליו רבי לוי יצחק ונכנס ל"יחידות" שאלו הרבי האם נכונה השמועה, והוא השיב בחיוב. ביקש ממנו הרבי שיחזור בפניו על חלק מהפירושים ורבי לוי יצחק חזר עליהם. הרבי הקשיב בקשב רב וכשגמר הורה לו שהוא יכול להמשיך ולמסור שיעורים עם "פירושו".

פעם אחת כשנכנס ר' לוי'ק ליחידות אצל אדמו"ר מהורש"ב שאלו הרבי: "במה אתה מוסר שיעורי חסידות?"

- רבי לוי יצחק ענה שהוא מוסר שיעורים ב'המשך תרס"ו'.

- שאלו הרבי: איפה אתה אוהז בשיעור?

- ענה לו: בעמוד ב'.

- וכמה זמן כבר נמשך השיעור?

- חודשיים.

- מה אפשר לומר בדף הראשון, שחודשיים שלמים אתה מתעכב על דף אחד? אדרבה תאמר לי מה יש לומר בו?

התחיל רבי לוי יצחק לחזור על העניינים שדייק והתעכב עליהם בדף הראשון. אמר הרבי: כשאני כתבתי את זה אמנם לא התכוונתי לכל הדיוקים שאמרת, אבל הם אמת!

בהיות בנו בכורו - הרבי, בן חמש עשרה, דרש פעם רבי לוי יצחק תורה לפני העם וכמנהגו היו הדברים שזורים בדברי קבלה רבים. באמצע דבריו נכנס הרב להתפעלות גדולה והחל לדבר בעניינים עמוקים. כשהבחין שהדברים הם מעל לרמתם של השומעים הפסיק והצביע לעבר בנו, הרבי, שעמד בפינת בית-הכנסת, ואמר: "הוא מביין".

פעם השתתף ר' זלמן באירוע בו רבי לוי יצחק ביאר 'עניין' ברש"י מסוים, על-פי קבלה. שאלו אחד מהמסובים: האם כבוד הרב חושב שרש"י באמת התכוון לזה?

ענה לו הרב: "אינני יודע, אבל מכיוון שרש"י כתב את פירושו ברוח-הקודש, ודאי שגם הפירוש הזה נמצא בו".

פעם שאל אדם אחד את רבי לוי יצחק: "איך יתכן שדברים שהיו בדורות הראשונים מותרים, אסרו אותם חכמים בדורות המאוחרים?"

תשובתו הייתה: "אותם דברים, על-אף שאינם בגדר 'שלוש קליפות הטמאות', הרי הם קרובים מאוד לשם בדרגתם, לכן, בדורות הראשונים הייתה יכולת להעלות גם דברים כאלו לקדושה, אבל בדורותינו אלה שאין ביכולתנו להעלותם לקדושה, אסרום חכמים".

ביום מן הימים החליטה עיריית יקטרינוסלב להקים פארק במקומו של בית הקברות היהודי, הקהילה היהודית בהנהגתו של רבי לוי יצחק נאלצה לפנות את הקברים ולערוך לווייה נוספת לנפטרים. כשהוציאו את גופתו של הרב החסידי ר' דוב זאב קוז'וויניקוב, הייתה הגופה שלימה כביום הקבורה, הזקנים שזכרוהו מלפני למעלה מעשרים שנה העידו שנשאר בדיוק כפי שהורד אל הקבר(בסמוך לו היה טמון רב אחר, וגופו הייתה כבר רקובה). בעת שפתחו את קברו של ר' דוב זאב, ניגרו ים של דמעות מעיניו של הרב. ר' זלמן אמר על כך: "דער רעבע'ס טאטע האט א גאס געטאן מיט טרערן" (= אביו של הרבי הרטיב את הרחוב בדמעות) והוא היה בהתרגשות גדולה.

כשהרבי היה בן חמש-עשרה, אמר דודו של הרבי - ר' שמואל, לר' זלמן: "רואה אתה אותו? הוא בקי בכל הש"ס כולו עם פרוש רש"י ותוספות ובכל ה"ליקוטי תורה" עם העיין'ס".

החתונה המלכותית

בי"ד כסליו תרפ"ט התקיימה חתונתו הגדולה של הרבי בווארשה, ולצערם הגדול של הוריו - הרב לוי יצחק והרבנית חנה, נבצרה מהם ההשתתפות בה.

ר' זלמן סיפר שהוא זוכר איך ראה את רבי לוי יצחק כותב לבנו 'החתן' מברק בן בערך מאה מילים, ובשעת הכתיבה נרטבה מפת השולחן מדמעותיו... (איז דער טישטאך געווען דרוכגעווייגט מיט טרערן")

מספר בנו ר' יוסף ווילענקין את שזכור לו מאז :

"ביום חתונתו של הרבי, ערכו הרב והרבנית סעודת נישואין בביתם וכל אנשי העיר הגיעו להשתתף. גם אנחנו, אבא וכל המשפחה, היינו שם והיה מאוד שמח, רקדו ושרו כל הזמן. אני זוכר שרבי לוי יצחק חזר אז 'מאמר', ואחר כך גילו שהיה זה אותו מאמר שהרבי הריי"ץ אמר בסעודת החתונה עצמה!"

לשלימות העניין, כדאי להעתיק גם את שהובא בספר 'ימי מלך' בקשר לתיאור שמחה זו :

"...היו שם באותו המעמד גם רגעי שמחה אמיתיים, כאשר החסיד ר' זלמן ווילענקין -מי שהיה מראשוני המלמדים של החתן הדגול ביקטרינוסלב-, קפץ על השולחן, פיזז וכרכר בעוז ובעליצות, כשמפעם לפעם הוא קורא "אני זכיתי" על הזכות הגדולה שנפלה בחלקו אשר תלמידו הגדול יהיה לחותנו של המלך.

ומי יודע אם באותם רגעי השמחה לא ניבא לו ליבו גם את העתיד הרחוק יותר, לאותו יום בו לא תהיה גאוותו על היות תלמידו חתן המלך, אלא מי שהוא עצמו נמשח למלך..."

ימי צער וסבל

כאמור לעיל ימים שחורים החלו להתנוצץ בשמי רוסיה... הקומוניסטים תפסו את השלטון. ה'מהפכה הקומוניסטית' בישרה במשק כנפיה הארורות על רוחות עזות של מלחמת-דת קשה... אנשי היבסקציה החלו במאסרים תכופים של כל 'כלי הקודש' - מלמדים, ראשי ישיבות, רבנים, שוחטים, מוהלים וכו'. גם בעיר יקטרינוסלב נאסרו כמה אבות מבתי אנ"ש, בעקבות כך השתררו כעת בביתו של ר' זלמן פחד ובהלה. זה כבר כמה שנים שהוא משמש כשוחט, ועכשיו, הרי הוא "מועמד טוב" למאסר...

אולם חלפו להם הימים, שכנים ומכרים רבים נאסרו, ורק ר' זלמן נשאר בבית. כנראה שגם הפעם - בדיוק כמו בתקופה שהיה עתיד לגיוס בצבא הצאר - השלטונות פשוט שכחו ממנו...

באופן יחסי נחשב המצב ביקטרינוסלב כטוב ביותר בענייני דת מאשר בשאר המקומות האחרים, אשר על כן הגיעו אליה פליטים רבים. ר' זלמן ומשפחתו אירחו בביתם רבים מהם, מבלי שחששו לכך שהם בעצם מסכנים את חייהם.

בשנת תר"ץ הגיעה הוראה מהרבי הריי"ץ שכל אנ"ש ישלחו אליו את תמונותיהם. כאשר שמע על הוראתו של הרבי, הלך ר' זלמן יחד עם כל המשפחה, לסטודיו להצטלם (הייתה זו הפעם הראשונה שהמשפחה הלכה להצטלם), מיד לאחר מכן נשלחו התמונות לרבי. אחרי איזה זמן הגיעה התשובה מהרבי: "נהניתי וכו'".

בשנת תרצ"ב, כשהגיעו בניו לגיל המתאים, הם נשלחו ללמוד בישיבת "תומכי תמימים" בעיר קורסק. חמש שנים למדו הילדים בקורסק, עד שבשנת תרצ"ה פשטה המשטרה על כל מוסדות הדת בעיר וסגרה אותם על מנעול ובריח. תלמידי הישיבה מיהרו לברוח מהעיר, מחשש פן יתפסו בידי המשטרה, ובנו ר' יוסף חזר ליקטרינוסלב. בנו השני ר' שלום אליהו, נסע לישיבת תומכי תמימים שבעיר וואראנעז' ואחר-כך עבר לישיבת תות"ל בקריבאראג, שם המשיך בלימודיו ואף החל במסירת שיעורים לצעירי הצאן.

בערך בשנת תרצ"ב יצא חוק ממשלתי שכל מי שמשולל זכות הצבעה - מי שאינו עובד בשביל 'אימא רוסיה', אינו זכאי לגור בבית ממשלתי. החוק החדש איים על ר' זלמן, שהתגורר עד אז בבית מגורים ממשלתי, למרות היותו משולל זכות הצבעה - עקב עיסוקו כשוחט, עיסוק שהוגדר כבלתי חוקי.

אכן, יום אחד באמצע הקיץ הגיעו אנשי היבסקציה וזרקו אותו לרחוב יחד עם משפחתו. ר' זלמן לא מצא דירה חלופית שיכול היה לגור בה, כך שכמה חודשים נאלצו הוא ומשפחתו להתגורר בחצר בית-הכנסת של הקצבים, עד שמצאו דירה להשכרה ליד בית-הכנסת הנאוואסעניער. דירה זו הייתה בבעלות פרטית ומשכך יכל ר' שניאור זלמן לשכור אותה למרות שהיה משולל זכות הצבעה.

בערך בשנת ה'תרצ"ו חלתה אשתו - מרת רבקה, את חוליה האחרון, ממנו לא קמה. לאחר פטירתה נותר ר' זלמן עם שני ילדים בבית - בתו חנה ובנו ר' יוסף. בתו הבכורה דינה, שנישאה בינתיים, עברה אחרי נישואיה לגור בלענינגראד. בנו ר' שלום אליהו עדיין למד בישיבה בקריבאראג.

בשנת ה'ת"ש הוצע לר' זלמן להתחתן שנית עם מרת זעלדא קאצנלבוין - רווקה מבוגרת, שהייתה חברת נעורים של זוגתו הראשונה. בשעה טובה ומוצלחת יצא השידוך אל הפועל.

מלחמת העולם השנייה

כאשר פלשו הגרמנים, בשנת תש"א לאורך גבולה המערבי של רוסיה, החלו תושבי האזור לברוח אל עומק רוסיה. היהודים שביניהם ברחו בעיקר לערי אסיה התיכונה. הם התרכזו בעיקר באוזבקיסטן בערים: טאשקנט, סמרקנד ובוכרה שהיו במרחק של כשלושת אלפים קילומטרים ממוסקבה. היו גם שנסו לסיביר, מתוך הנחה פשוטה שלשם 'האויב הגרמני לא יוכל להגיע.

בשעה קשה זו שהו בבית משפחת ווילענקין, בנותיו הנשואות של ר' זלמן - דינה וחנה, הן הגיעו מלענינגראד בכדי להיות יחד עם אביהן. כשהתחילה הבריחה הגדולה לא הייתה להן כל דרך לחזור הביתה, כך שהקשר היחידי שלהן עם בעליהן היה באמצעות טלגרמות. גם בנו ר' יוסף היה איתו אז בעת הבריחה מיקטרינוסלב.

ר' זלמן החליט לברוח לפני המדינה, עד שהגיע בדרך לא דרך לעיר מאחאצ'קאלא שבהרי הקווקז. שם בין אלפי הפליטים שמצאו מקלט בעיר, הייתה גם קהילה שלימה של יהודים מהעיר גראסק. היו אלו יהודים מאוד פשוטים שאפילו לדבר בשפת האידיש לא ידעו.

כשר' זלמן הגיע בקשו ממנו הפליטים שימסור להם שיעורי תורה. ר' זלמן ניאות לבקשתם וכך בכל יום בין מנחה למעריב היה מוסר להם שיעור בעין יעקב, כמו כן גם היה חוזר על מאמרי חסידות. מכיוון שהם לא ידעו אידיש, השיעורים היו נמסרים בשפה הרוסית. למעשה ר' זלמן היה להם גם לשוחט ובעצם שימש בעבורם בתפקיד - 'משפיע חסידי'.

בינתיים, נודע לר' זלמן כי בעיר טשקנט מתארגנת קהילה גדולה של אנ"ש, והוא החליט לעבור לשם. אנשי קהילת גראסק שאהבו אותו ותמכו בו בכבוד גדול, ליווהו יחד עם עוד הרבה יהודים כשדמעות בעיניהם.

במשך כל אותו הזמן לא ידע הבן - ר' שלום אליהו, היכן מקומה של משפחתו והאם הם חיים, או ח"ו... רק בנר שמיני של חנוכה תש"ב, כאשר התחתן עם מרת פריידא מאריישיא למשפחת גורליק, נודע לו כי אביו ומשפחתו בחיים. את הידיעה המשמחת קיבל מיהודי שהשתתף בחתונתו, וסיפר לו שהיה בעיר מאחאצ'קאלא, וראה את אביו עם כל בני משפחתו.

טשקנט

זמן קצר אחרי שר' זלמן הגיע לטשקנט, הגיע למקום גם בנו ר' שלום אליהו. כך לאחר שנות פירוד רבות, שוב הייתה כל המשפחה יחד.

לפרנסתו עבד ר' זלמן כשוחט, ובזמנו הפנוי היה יושב בבית הכנסת או בבית ולומד. ביומא דפגרא הוא היה מתוועד וחוזר חסידות. כאשר החל למסור שיעורים בחסידות ולחזור דא"ח ברבים, קהל שומעיו הלך וגדל. הקהל היה מגוון וכלל יהודים רבים - לאו דווקא מאנ"ש, כגון חסידי פולין, כולם היו באים לשמוע אותו חוזר חסידות.

על תקופה זו מספר ר' מאיר איטקין: "את ר' זלמן פגשתי לראשונה ביקטרינוסלב כאשר ברחתי עם הישיבה מנעוועל. מאוחר יותר נפגשנו בטשקנט. שם הוא היה יהודי מאד מכובד, והיה מרבה לחזור דברי חסידות. תפילתו הייתה באיטיות ובמתינות. הוא היה מדגיש כל מילה בקולו, ומתפלל מתוך הסידור, אולם גולת הכותרת התבטאה בכך שהכל נעשה ללא תנועות חיצוניות.

היו שם חסידים גדולים אחרים שהיו מתפללים בדביקות והתלהבות, אולם אנשים היו מגיעים לחזות דווקא בתפילתו הפנימית והשקטה של ר' זלמן. כולם היו מפליאים במעלת היפנימיות האמיתית שלו".

בשנת תש"ה התחתן בנו ר' יוסף בעיר טאשקענט.

על אותם ימים מספרת נכדתו מרת עדא שפרינגער: "סבא היה אדם מאד פיקח, תמיד הוא ידע לעשות את הדבר הנכון בזמן הנכון. אני זוכרת את אותו היום בו הלכתי יחד עם חברתי לטייל בשפת הנהר, מבלי שהודעתי על כך להורי. אמי שהרגישה בחסרוני, הייתה אובדת עצות והחלה בחיפושים קדחתניים אחריי. כאשר נקפו השעות ולא חזרתי, הצטרף סבי לחיפושים. הוא החל לשאול אנשים האם ראו ילדה קטנה, ומסר פרטים אודותיי. אחד האנשים אמר לו שראה שתי ילדות קטנות הולכות לכיוון הנהר. מיד סבי פנה והלך לשם, כשראה אותי - עמדתי אז על שפת הנהר ממש, סבי החכם לא צעק אלי או עלי, אלא בא בשקט ותפס אותי בזרועותיו, וכך החזיר אותי להורי המודאגים. הוא פעל כך כי חשש שאם יקרא לי בקול - אפול חלילה למים מרוב בהלה.

"כאשר לקחו את אבי (ר' מאיר וילנקין-דובראבסקי) לצבא הייתי בת שנה. כאשר הוא חזר מהצבא, התגוררנו כבר בטשקנט, אני שהייתי אז כבת שש כלל לא הכרתי את אבא שלי. כאשר אבי הגיע, הלך סבא לחפש אותי כדי לומר לי שאבא שב הביתה. הוא לקח אותי במהירות לבית, אולם אני פחדתי להיכנס בטענה שאין זה אבי...

"זכור לי שסבא תמיד דיבר בעדינות, אין בי אפילו זיכרון אחד של מצב בו הרים סבי את קולו על מישהו, הוא תמיד דיבר בנחת ובקול שקט, ואף פעם לא הוציא מילה רעה על יהודי. תמיד

סיפר סבא בשבחו של כל אחד ודן כל אדם לכף זכות. תדיר הוא היה יושב ולומד בשקידה גדולה, הוא היה יהודי מאד מיוחד..."

הבריחה מרוסיה

עם תום המלחמה, עת אשר ניתנה רשות לאזרחי פולין שברחו לרוסיה - בעת המלחמה, לחזור למדינתם, נוצר פתח, דרכו הצליחו גם אזרחי רוסיה הרגילים להשאיר את 'מסך הברזל' מאחוריהם. זאת על ידי הצטיידות בתעודות מזויפות, דרכם יכלו להזדהות כאזרחי פולין, ובכך אושר להם לצאת את רוסיה.

כאמור, רוב רובם של אנ"ש ישבו אז בערי אסיה התיכונה, בעיקר בערים טשקנט וסמרקנד, קהילות חסידיות נוספות, התקיימו בכותאיש ובעוד כמה ערים בגרוזיה. מסלול הבריחה עבר דרך העיר 'לבוב', הסמוכה לגבול רוסיה-פולין. משם חצו החסידים את הגבול לפולין, ובכך נפתחה דרכם אל עבר ארצות החופש.

כאשר נשאל הרבי הריי"צ על-ידי הרב שמואל לויטין - בשם חתנו, הרב בנימין גורודוצקי - האם לנצל הזדמנות זו. השיב לו הרבי על כך במכתב (ח' טבת תש"ו/ אג"ק ח"ט ב'תתטז):

במענה על התלגרם של ידידי חתנו הר"ב שי', בין שהוא לעצמו ובין שהיא שאלה כללית, הנה מפני המצב בהווה צריכים לחכות עד שבעזה"י יתברר המצב והשי"ת יהיה בעזרם בגו"ר.

יעילות השיטה, הוכחה במהלך החדשים שבט-אדר, כמה יהודים, ניסו לחצות את הגבול בצורה הזו, ואכן עלתה בידם. כאשר דווח על כך לרבי הריי"צ, השיב הרבי שאפשר להשתמש בדרך זו, אם כי בתנאים מסויימים.

בחודשים הבאים - ניסן-אייר, נעשו ההכנות הראויות לחציית הגבול, ובמשך חודשי הקיץ ותחילת החורף שלאחריו, יצאו בדרך זו את רוסיה, מאות משפחות מאנ"ש שבסמרקנד, טשקנט וכותאיש.

לבוב: התחנה האחרונה ברוסיה

האזרחים הפולנים ששבו מרוסיה לפולין היו נוסעים ב"עשלוניס" (קרונות מסע), דרך עיר הגבול לבוב (לעמבערג). בלבוב התפתחה תעשיית ענק של זיוף דרכונים וניירות רשמיים אחרים, כאלו שאפשרו לאלפי יהודים לצאת מרוסיה בתור אזרחי פולין, ובכך להינצל מציפורני השמד הרוחני שהיה צפוי להם ברוסיה.

כאשר הגיעה תשובתו של הרבי בה הוא מאשר לחסידים לברוח מרוסיה בדרך האמורה, הגיע לטשקנט ר' לייבל מוצ'קין, שהיה מראשי העוסקים במלאכת ההברחה, הוא הודיע כי מעתה ניתן לבוא אליו ללבוב ולהשיג אצלו דרכונים פולניים. כששמע ר' זלמן את הבשורה, מיהר לארוז את חפציו, וחיש קל נסעו הוא ובני משפחתו בואכה לבוב.

עם הגיעם ללבוב, קיבל ר' זלמן את המסמכים הדרושים וכסף לצורכי הנסיעה. בראש חודש אלול תש"ו יצאה משפחת ווילענקין המורחבת את רוסיה, באחד מראשוני העשלוניס, והחלה

בנסיעתה לכיוון פולין. בנו של ר' זלמן - ר' שלום אליהו, התכוון אף הוא לצאת בדרך זו, אולם לדאבונו הוא איחר את הזמן, והגיע אל תחנת הרכבת, לילה אחד אחרי שהעשלוך האחרון יצא לדרכו...

בעשלוניים לא היה מספיק מים ואוכל, בעקבות כך, באמצע הדרך חלתה נכדתו הקטנה של ר' זלמן. זה קרה, בגלל שבאחד הימים היא הייתה מאד צמאה, וביקשה מים מילדה שישבה בסמוך אליה שלה הייתה "מימייה", הנכדה ביקשה, זאת מבלי לדעת, שהילדה שלצידה חולה במחלה מדבקת. כך נדבקה הנכדה באותה מחלה, ורק כשהגיעו לגרמניה עבר החולי.

התחנה הראשונה מעבר לגבול הייתה קראקא, שם קיבלו את פניהם אנשי "אגודת ישראל" אשר סידרו להם - במאור פנים - מקום אכילה ושינה לשבת. אנשי ה"אגודה" קיבלו אותם מאד יפה, הם דאגו עבורם לכל צורכם ובישלו להם סעודות שבת עשירות. מכיוון שהם ידעו, שחסידי חב"ד מקפידים שלא לאכול משחיטה בה הסכין לא עברה בדיקה קפדנית, הכינו להם אנשי ה"אגודה" צ'ולנט פרווה. אחרי שבת התקשרה הקבוצה עם אנשי הבריחה, המשימה הפעם הייתה לחצות בבטחה את גבול פולין. ארגון הבריחה חילק את אנשי הקבוצה לשני חלקים. 'קבוצת המשנה' בה שהו ר' זלמן ומשפחתו, עברה דרך צ'יכיה ואוסטריה, שם שהתה הקבוצה בכמה מחנות. זמני שהות במחנות השונים, נעו בין יום-יומיים לשבועיים.

משם העבירו אותם לעיר פוקינג הסמוכה למינכן שבגרמניה. ר' זלמן ומשפחתו הגיעו למחנה וואלדשטאט שבפוקינג בתחילת שנת תש"ז.

מחנה המעבר בפוקינג

מיד כשהגיעו אנ"ש לעיר פוקינג, מיהרו והקימו שם ישיבת תומכי תמימים.

הישיבה נחלקה לשתי מחלקות, המחלקה ראשונה נקראה: "תלמידי השיעורים", ובה למדו תלמידים צעירים שעדיין היו זקוקים לר"מ שילמדם את דברי הגמרא, רש"י והתוספות, או ברמה הגבוהה יותר - שם התקיימו שיעורים גם על מפרשי הגמרא. השיעורים בישיבה התקיימו תוך כדי שימת דגש מרבי על הבנתם של התלמידים שתהיה טובה ועמוקה. המחלקה השנייה הייתה של הבחורים מבוגרים - ה"אולם הגדול", תלמידים אלו ישבו ולמדו בכוחות עצמם.

אולם, גם אצל התלמידים המבוגרים, היו כאלו שלא כל כך ידעו ללמוד, דבר שנגרם עקב שהייתם המרובה תחת עולו הכבד של המשטר הסובייטי, זה שאסר בתוקף את לימוד התורה. עקב כך סידרו גם בעבורם שיעורים, וגם אצלם נחלקו השיעורים בהתאם לרמת התלמידים. אלו מהקבוצה המבוגרת שהיו זקוקים לשמיעת שיעורים, קיבלו זאת מהרה"ח ר' ישראל נעוולער, יהודי חסידי נלהב ונלבב. את הקבוצה הצעירה נבחר להנהיג, ר' שניאור זלמן ווילענקין, הוא מונה לר"מ שימסור שם את השיעורים.

גם כאן נהג ר' זלמן בצניעות מרבית. הוא היה מגיע לישיבה, מוסר את שיעוריו וחוזר הביתה, כך שחוץ מתלמידיו, איש לא נרגיש בנוכחותו.

כאשר הגיעו אנ"ש לפוקינג וראו בפעם הראשונה חסידים עם שטריימל'ך, חשבו כמובן שאנשים אלו הם "מלאכים", לכן היו אנ"ש אוכלים משחיטתם ללא כל חשש. דבר זה כלל לא מצא חן בעיניו של ר' זלמן, הגיעו הדברים לידי כך, שהוא עצמו הלך אליהם על-מנת לבדוק את סכיניהם.

מאחר והוא תמיד לימד זכות על כל אחד ואף פעם לא הוציא מפיו מילה רעה על יהודי, כאשר הוא חזר מהבדיקה הסתפק ר' זלמן באמירה הבאה: "השחיטה שראיתי אינה נראית לי כללי". כמה מאנשי ניסו להתווכח עמו, אך הוא עמד על דעתו: "יתכן והם נראים כמלאכים, אבל שחיטתם אינה שחיטה" מיני אז הפסיקו אנשי לאכול משחיטה זו וארגנו לעצמם שחיטה מהודרת, תחת השגחה של חסידי חב"ד.

ר' זלמן לא שימש שם אומנם כשוחט באופן רשמי, אך מפעם לפעם הוא ניצל את ידיעותיו במלאכה זו והיה שוחט עופות.

פאריז

יעדם של הפליטים היה ברור: להגיע אל הרבי שבארצות הברית, לשם כך נסעו כולם לאזור האמריקאי בגרמניה ובאוסטריה. הם עשו זאת בגלל ששיערו שמשם שיהיה להם יותר קל להשיג "אשרות שהייה" לארצות הברית. אולם כשהגיעו אנשי לגרמניה ופנו בנידון לקונסוליה האמריקאית, הם נחלו אכזבה מרה - הפקידים סירבו להנפיק להם אשרות.

עסקני חב"ד דיברו עם חברי הגוינט ועם עוד מומחים בנידון, אולם תשובתם של כולם הייתה זהה, כולם אמרו שקשה מאד לפעול בגרמניה בעניין הזה, "כדאי יותר - כך הם טענו - לטפל בכל זה בפריז". זאת משום שבהגירה מגרמניה לארצות הברית היה אז צורך ב"תעודה" שתוכיח שהפליטים נמצאים שם משנת 1945, ואילו בפריז לא היה צורך בתעודה כזו.

כדי לארגן את עבודת ההצלה, סידור הוויזות והעזרה לפליטים, יסד הרבי הריי"צ את: ה"לשכה אירופאית לעזרת הפליטים וסידורם", הלשכה מוקמה בפריז ומנהלה היה בא כוחו של הרבי, הר"ר בנימין גורודוצקי.

תפקידיה של הלשכה היו, להעביר את הפליטים לפריז, לדאוג להסתדרותם שם, ומשם ולשולחם לארה"ב. זו בעיקר הייתה עבודת ההצלה במשך השנים תש"ז-תש"ח. בסופו של דבר, במשך בחודשי הקיץ הצליחו כ-500 פליטים מאנשי לעבור מהמחנות לפריז.

בשנת תש"ז, בסוף חודש תמוז, קיבל ר' זלמן את האישורים הנחוצים, וכך הגיעה משפחת ווילענקין לפריז. המשפחה עברה בשתי פעימות, הראשונה כללה את ר' זלמן ואשתו, יחד עם בתו וחתנו ר' ליפא שפירא ומשפחתם. בתו השנייה ובעלה ר' מאיר ווילענקין-דובראווסקי הגיעו לשם מאוחר יותר.

עם הגיעם לפריז סידר עבורם ארגון הגוינט דירה בבנין שנקרא "מאדערען", היה זה בניין גדול שהיה בעבר בית מלון ושם סידרו הרבה ממשפחות אנשי. במלון היו הרבה חדרים אשר חולקו לפי גודל המשפחות, כמו כן הוחלט על חדר מסוים ובו הוקם בית-כנסת.

כאשר הבת השנייה ובעלה הגיעו אף הם לפריז, סודר גם להם חדר במלון זה סמוך לחדרו של האב.

בפריז, כמו בפוקינג, הקימו אנשי סניף של ישיבת "תומכי תמימים" ובו למדו כל הגילאים, שוב ר' זלמן חזר להיות מלמד... בזמנו הפנוי הוא היה יושב ולומד תורה בבית הכנסת או בביתו.

הרבי-תלמידו לשעבר- השתדל מאד בהשגת מסמכים עבורו - בכדי שיוכל להגר לארצות הברית, ואכן בסוף שנת תשי"ח הרבי שלח לו אותם.

במהלך ההכנות להגירה חלה ר' זלמן ונזקק לעירו דם. באותם ימים ובעיקר באותו מקום, לא הקפידו כל-כך על ניקיון וסטריליזציה, וכך קרה שהוא קיבל תרומת דם מאדם חולה. כתוצאה מכך עבר ר' זלמן אירוע מוחי ("סטרוק") ששיתק את החצי השמאלי של גופו. נס גדול החצי הימני ניצל ולכן לא נפגע כוח הדיבור שלו.

הרופאים אמרו לו שהוא צריך להישאר בבית הרפואה עד שיבריא לגמרי, בגלל זה התעכבה המשפחה בפריז עוד חמש שנים (עד שנת תשי"ג).

כשהגיע חודש אלול, רצה ר' זלמן לעזוב את בית הרפואה ולשהות בסביבה חסידית, בימים הנוראים. הרופאים לא הסכימו לכך, והוא שלח מכתב אל הרבי הריי"ץ בו שאל לעצתו. הרבי ענה לו באיגרת מיום כ"ג אלול ('איגרות קודש' איגרת ד'תר"ד):

ידידי הנעלה אי"א מוה"ר ש' זלמן שי' ווילענקין

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, אינו צריך לעזוב את ביה"ח על ר"ה, בטח נמצא שמה תחת השגחת רופאים מומחים והנני מצווה עליו שלא לבקש חומרות בדברים הנוגעים לבריאותו ובענין הנהגתו בר"ה ויוהכ"פ הבע"ל ישמע לכל אשר יצו עליו הרופאים, והשי"ת ישלח לו רפואה ויאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים בגו"ר.

לאחר חודש החגים אפשרו לו הרופאים לעזוב את בית הרפואה, ור' זלמן המשיך במסירת שיעוריו הקבועים, וביומי דפגרא היה חוזר דא"ח ברבים. אמנם בשל מצבו הבריאותי, רוב הזמן היה ר' זלמן שוהה בביתו.

מידי מוצאי שבת היה מגיע אליו ר' סענדר מענקין לבקרו, הוא היה מנגן עבורו בכינור ניגונים חסידיים ומשוחח עימו על סיפורי צדיקים. הנכדים מאד אהבו את הביקורים האלו, בשבילם זו הייתה חוויה בלתי נשכחת. האמת היא, שגם הם היו מרבים לבקר את סבם, והוא בתגובה, אהב לבחון אותם על החומר שלמדו בחיידר.

התקשרותו לרבי

בשנת תשי"י, עת התקבלה הידיעה המרה על הסתלקותו של הרבי הריי"ץ. היו אנ"ש בפריז מוכי הלם וחסרי אונים. הם הרגישו - כמו כל חסיד חב"ד - שנשארו יתומים ללא אב.

אחרי השבעה, החליטו כולם להתקשר ל"אילנא דחיי", הוא הוד כ"ק אדמו"ר נשי"ד, ושלחו אליו פ"נ כללי. ר' זלמן נמנה גם הוא על החותמים, ומלבד זאת כתב גם פ"נ פרטי, והתקשר לרבי בכל נימי ליבו ונפשו.

באיגרת שכתב לו הרבי באותם ימים, הוסיף הרבי בכתב-יד קודשו - לפני שמו של ר' זלמן את התואר "רבי".

ר' זלמן היה נוהג לסיים את מכתביו לרבי במשפט: "משתחוה הנני מול הדרת קודשו", ומיד אחריו היה חותם את שמו.

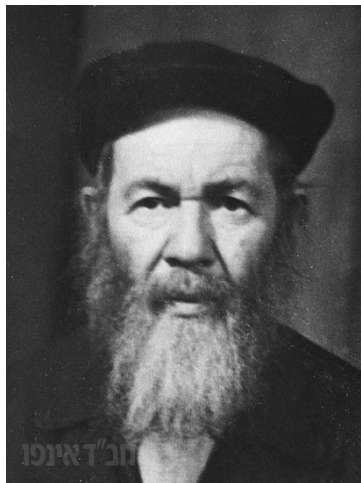
ר' זלמן סיפר פעם לנכדו, סיפור שהרב רובינשטיין מפאריז סיפר לו. כאשר הרבי היה בפאריז, הוא הגיע לרב רובינשטיין יום אחד ושאל: "האם על-פי דין יהודי צריך למסור את נפשו על הידור מצוה?" {כוונתו של הרבי הייתה על ההידור הידוע, להקפיד לקחת אתרוג מיאנעווער (קלבריה) דווקא}. הרב רובינשטיין השיב בשלילה, והרבי הלך. עברו להם כמה ימים בהם הוא לא פגש את הרבי, אולם למרבה הפלא, כעבור ימים מספר, חזר אליו הרבי ובידיו שני אתרוגי קלבריה מהודרים, את האחד נתן לו ואת השני השאיר הרבי לעצמו...

אחרי יו"ד שבט תש"י, אמר הרב רובינשטיין לר' זלמן, "אני זוכר את הרבי עוד כשלמד באוניברסיטה בפאריז, ואני סובר ששם הוא עשה את רוב עבודתו, אמנם אינני מבין ב"עבודה" זו כלל אבל כך נראה לי" והוסיף "אני אהיה הראשון שיתקשר אליו וישלח לו פ"נ".

בכל פעם בה הגיעו שיחות ומאמרים מהרבי, היה ר' זלמן מתמלא בחיות והתפעלות מחדש. מרגלא היה בפומיה "הקב"ה בחסדו הגדול ריחם עלינו -דור יתום כזה- ונתן לנו את הרבי שלנו".

בתש"א החל ר' זלמן לסבול מבעיות בעיניים, אשר על כן הלך לו ר' זלמן לשאול בעצת רופא מפורסם. הרופא הציע לו טיפול מסוים והוא, בתור חסיד נאמן, כזה, שכל הנהגותיו הם בהתאם להוראותיו הקדושות של הרבי, ביקש מהרבי הסכמה וברכה. הרבי ענה לו במכתב מ"א ניסן ובו כתב הרבי בכתב יד קודשו:

ובדבר עצת הרופא עינים - נכון לדעתי, לשאול ג"כ בעצת רופא שני מומחה, שלא ידע מקודם מחו"ד הראשון, וכהסכמת שניהם יעשה והתורה נתנה רשות (כח) לרופא לרפאות.

הגעתו לאמריקה

בשנת תשי"ג הוטב מצב בריאותו, והתאפשר לו סוף כל סוף לצאת מפריז ולנסוע לארה"ב. ר' זלמן קיבל את ברכת הרבי לכך, ובשעה טובה, היגרו הוא ומשפחתו מפאריז לארה"ב.

את הסידורים הטכניים, החל מכרטיס הפלגה, ועד לסידורי מגורים ומקום עבודה, מילאו עבורם אנשי הגיוינט. באותן שנים העדיפו אנשי הגיוינט לפזר את המהגרים בערים פחות מרכזיות מניו יורק, כגון פילדלפיה, קליבלנד ופיטסבורג. לר' זלמן הודיעו שהוא יתגורר בקליבלנד.

כאשר הגיעה משפחת ווילענקין המורחבת, לניו יורק, סידרו אותם שם בעיר, לשהות של שלושה ימים, ושם המתינה המשפחה להעברתה לקליבלנד. ר' זלמן ניצל היטב את הזמן הזה, וקבע לו תור ליחידות.

כאמור לעיל, שני בניו של ר' זלמן נשארו ברוסיה הסובייטית. ר' זלמן בתור אבא אוהב, התגעגע מאד לבניו ורצה שגם הם יזכו לצאת את 'מסך הברזל'. כשזכה סוף סוף להגיע לאמריקה, הוא כתב על כך לרבי וביקש פעמים רבות ברכה עבור בניו.

היחידות הראשונה

ליחידות נכנסו ר' זלמן וזוגתו, וכן חתנו ר' מאיר ווילענקין-דובראווסקי ואשתו מרת דינה וילדיהם. מחוץ לחדר היחידות, הצטופפו התמימים ליד הדלת והחלונות, בציפייה דרוכה, שמא ואולי יזכו לראות משהו... ר' זלמן שהה ביחידות יותר מחצי שעה.

כשר' זלמן נכנס ליחידות, הרבי קם מכיסאו ופסע שתי פסיעות לעברו. הרבי ביקשו לשבת והוא מיאן לכך. אגב, מחזה זה חזר על עצמו כמה פעמים במהלך היחידות, הרבי מבקשו לשבת והוא מתוך יראת כבוד חסידית, נותר לעמוד.

היותו ו'המלמד' ר' זלמן לא ישב, עמד גם הרבי במשך כל היחידות, בגלל שלא רצה לשבת בפני המלמד שלו. בין הדברים שדוברו ביחידות, אמר לו הרבי, שיש לו מה להתגאות בתלמידים הרבים שלו הפזורים ברחבי תבל - דהיינו אותם עשרה תלמידים מצוינים שלימד ביקטרינוסלב.

בשנים מאוחרות יותר, התחרט ר' זלמן על כך שנשאר לעמוד. הוא שח אז לבני משפחתו: "בגללי הרבי היה צריך לעמוד יותר מחצי שעה!" בשעה שהיה אומר זאת, ניכר היה על פניו שהדבר מכאיב לו.

הגעתם לקליבלנד

כאמור לעיל, שלושה ימים לאחר הגעתם לניו-יורק העבירו אותם לעיר קליבלנד, שם דאג להם ארגון הגיוינט למקום מגורים. הדירה שניתנה להם הייתה ברחוב 105E St. . פינת Ave. Greenlawn. לקליבלנד הגיעה משפחת ווילענקין כמו כל יתר הפליטים בחוסר כל, מכיוון שכך אנשי הגיוינט העניקו להם 'תלושים' איתם הם יכלו ללכת לחנויות הגדולות, לרכוש בהם מזון, ציוד לבית, וביגוד בסיסי. בנוסף לכך, אנשי הגיוינט גם מצאו לחתנו של ר' זלמן מקום עבודה מתאים.

באיגרת מיום כ"ד מנחם-אב כותב לו הרבי:

נעם לי לקבל מכתבו בו מודיע על ביאתם שלום לעיר קלעוולאנד, ואשר הוטב מצב בריאותו וכן בריאות זוגתו.

בתחילת המכתב הוסיף הרבי 'בכתב יד קודשו' את התואר 'הרה"ג'.

כמה שנים אחר-כך, הגיעו לארה"ב בתו מרת חנה, יחד עם בעלה ר' ליפא וילדיהם. גם הם עברו להתגורר בקליבלנד ליד אביהם הגדול, ר' זלמן.

מספר שנים לאחר מכן התרוקנה השכונה ההיא מיהודים. ר' זלמן שרצה לעבור לשכונה בה גרים אנ"ש, ביקש על כך ברכה והסכמה מהרבי. במכתב מיום י"ב טבת תשט"ז ענה לו הרבי:

במענה על מכתבו בו כותב אשר מכיוון שהשכונה בה נמצאת דירתו נתרוקנה משכנים יהודים ויש אפשריות למצוא דירה ברחוב ששם השכנים רובם ככולם יהודים וגם קרובה לבית הכנסת.

נכונה סברא זו, ויש לחפש דירה במקום בו יש סיכויים קרובים לפעול שגם חתניו שליט"א יוכלו למצוא דירה מתאימה בשבילם, ויה"ר שיהי' כ"ז בהצלחה ובקרוב. ואחכה לבשו"ט.

נהניתי להידיעה שקבלתי אודות ההתוועדות דיום הבהיר י"ט כסלו, החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו, ואשר כת"ר חזר מאמר דא"ח ופעל בהשומעים, ויה"ר שעוד רבות בשנים יפיץ המעיינות עד שיגיעו גם חוצה.

ר' זלמן פעל לפי ההוראות שקיבל מהרבי, ותוך זמן קצר הוא מצא דירה ברחוב Rd. Lakeview ובשעה טובה ומוצלחת העתיק הוא ומשפחתו את מקום דירתם לשם. חתנו ר' ליפא שפירא, מצא לו דירה לידם ברחוב Eddie Rd. ביתם היה מול בית-כנסת גדול שנקרא: "הטוטיעווער שול".

בריאות זוגתו

כאשר אשתו של ר' זלמן, מרת זעלדא, חלתה. כתבו על כך לרבי ובקשו ברכה בעבורה. הרבי ענה במכתב מיום כ"ה מר-חשוון תשט"ז:

... ובמ"ש אודות מצב הבריאות של זוגתו שתליט"א, וגם הרופא אומר שזהו נייערווין, הנה כדאי הי' לבדוק המזוזות בדירתם שיהיו כולן כשרות כדין, ושתפריש בכל יום חול של שני וחמישי בבוקר, נוסף על מה שבודאי נוהגת במנהג בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה בכל ערב שבת וערב יום טוב קודם הדלקת הנרות, איזה פרוטות לצדקה, ונכון יהי' לבה בטוח בהרופא כל בשר ומפליא לעשות שיאריך ימיהם ושנותיהם בטוב.

עקב גילה המופלג של רעייתו, החלו להופיע אצלה בעיות עיניים. אחד הרופאים אצלו ביקרה המליץ לה לעשות ניתוח, ואילו רופא שני איתו התייעצה, טען שלא כדאי לעשות ניתוח עכשיו. כאשר שאלו על כך את הרבי וביקשו ברכה עבורה, השיב הרבי במכתב מז' כסלו תשי"ז:

... בנוגע לשאלתו הסרת הקאטאראק, הרי כיון שרופא מומחה אומר שנמצא עוד מעט ראיי בעין ואין למהר הניתוח, שב ואל תעשה עדיף, אלא שמזמן לזמן מהנכון לבקר אצלו או לשאלו מראש מתי לבוא אליו עוד הפעם, בכדי שהוא יבחון את העין, ורופא כל בשר ומפליא לעשות ינחה אתכם באופן היותר טוב בטוב הנראה והנגלה. ואחכה לבשו"ט לתוכן הפ"נ, ובפרט שהרי

נמצאים אנו בחודש כסלו חדש הניסים והגאולה ונצחון עניני חב"ד, ואשר כל אנ"ש והחסידים והתמימים ש"י הם חלק מזה ועיקרי.

ר' זלמן וזוגתו אכן פעלו כהוראת הרבי ומידי פעם הלכו לבדיקת עיניים. עבר זמן והמצב נהיה הרבה יותר גרוע. הרופא איתו עמדו בקשר, המליץ על טיפול מסוים ושלל בינתיים את הצורך בעשיית ניתוח. שוב כתבו לרבי, ובמכתב מ"א תמוז תשי"ז הגיב הרבי:

... ובמ"ש אודות שאלתו פי רופא מומחה בהנוגע לזוגתו תחי', לבריאות עיניי, הנה כיון שרופא מומחה הוא - יש לסמוך על הוראתו, והרופא כל בשר ומפליא לעשות ישלח רפואתה ע"י איש פלוני וטפול פלוני בזמן המסוגל.

עם הזמן הלכה ראייתה ונחלשה והדבר מאד הציק לה. משגדשה סאת הסבל, היא פנתה לרופא וביקשה ממנו שיעשה לה את הניתוח. הרופא הסכים לכך, ושוב כתבו מכתב לרבי ובו ביקשו את הסכמתו וברכתו. במכתב מג' אייר תשי"ח ענה הרבי:

במענה למכתבו מיום שהוכפל בו כי טוב, ותוכנו בנוגע להקאטאראק של זוגתו תחי' שכבד לב וכו', ובפרט שהרופא מומחה אמר מכבר ע"ד עשיית ניתוח. ונכון הדבר לעשות כהוראת הרופא, והתורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ובפרט שנמצאים אנו בימים שבין פסח לעצרת, אשר טובים הם גם לבריאות הגוף כפשוטו כמבואר בכ"מ, ואצפה לבשו"ט בכל העיניים ובהנ"ל בפרט.

מעודדת מברכתו של הרבי, ניגשה מרת זעלדא לניתוח, והוא ב"ה עבר בהצלחה מלאה. כאשר הודיעו לרבי על הבשורה הטובה, השיב הרבי במכתב מיום ד' מנחם-אב תשי"ח:

לאחרי הפסק הכי ארוך, נתקבל המכתב מיום החמישי עם הבשורה טובה אשר הניתוח לזוגתו תחי' נעשה על הצד היותר טוב. ויהי רצון אשר גם בשאר העיניים אודותם מזכיר במכתבו האמור, תהי' הטבה תיכף, ותלך ההטבה הלך וגדול לרפוי"ק. ובודאי ישאלו בעצת רופא מומחה במקצוע מיחוש זה (כי בעוה"ר, רבים הסובלים ממיחוש כזה, והרופאים בעלי ניסיון הם, ובלבד שיהי' רופא מומחה במקצוע הנערווין).

שיעורים והתועדויות

כאמור לעיל, היה ר' זלמן משותק בחצי גופו השמאלי, אולם עובדה זו כלל לא פגעה ביכולתו לדבר. הוא אכן ניצל זאת והיה מקפיד למסור שיעור תניא בכל יום בביתו, בקליבלנד שכנה אז ישיבת טעלז וכמה בחורים מהישיבה היו באים בקביעות לשיעוריו. גם אנ"ש וסתם 'עמד' היו מגיעים לביתו לשמוע את השיעור.

הישיבה של טעלז הייתה ממוקמת ברחוב בו התגורר ר' זלמן. עובדה זו גרמה לכך, שכעשרה מתלמידי הישיבה "האריות שבחבורה", החלו להשתתף בחשאי בשיעור קבוע בתניא וחסידות, שיעור זה היה מתקיים עבורם בכל מוצאי שבת.

מוסר השיעור הקבוע היה חתנו הרה"ג ר' ליפא שפירא, אבל מפעם לפעם היה גם ר' זלמן עצמו מוסר את השיעור.

מאוחר יותר עברה הישיבה לעיר Wikliff Ohio והמרחק בינה לקלעוולאנד היה בערך שעת נסיעה. לבחורים הייתה חיות גדולה בלימוד תורת החסידות, לכן הם היו נוסעים בכל מוצאי שבת לקליבלנד בשביל להשתתף בשיעור.

כתלמידי ישיבה קשה היה להם לממן מכיסם את הוצאות הנסיעה, אשר על כן הם ביקשו מר' ליפא שיארגן בשבילם כסף לצורכי הנסיעה. ר' ליפא סבר שבשביל ללמוד חסידות צריכים הם לשלם בעצמם, ואין זה נכון כלל שאנ"ש ישלמו להם בכדי שיבואו ללמוד חסידות.

פעם הגיע ר' בן-ציון שם-טוב לעיר, כאשר הוא שמע על בקשתם של הבחורים, הוא חיווה את דעתו, ואמר שהבחורים צודקים! ודאי שצריכים לתת להם כסף - העיקר שיבואו ללמוד חסידות.

ר' ליפא המתין עם העניין ובפעם הבאה בה שהה בניו יורק, נכנס ליחידות והציג את שאלתו בפני הרבי. תשובתו של הרבי הייתה: "חסידות דארף זיך ניט אראפ לאזן אזוי נידעריק אז מען זאל נאך צוצאלען צו לערנען חסידות" } = אין צורך להוריד את החסידות כל-כך נמוך, שעוד צריכים לשלם כדי ללמוד חסידות}.

לפני כל חג, היה הרבי שולח לו מכתב ובו הייתה ברכה לכבוד החג. כמו כן, היה הרבי שולח לו גם קונטרסים ומאמרים שהיו יוצאים לאור באותה תקופה. באחד המכתבים ביאר לו הרבי את סיבת המשלוח:

ובטח יזכה בו את כל אלו שהשפעתו עליהם, שילמדו איתם, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את המסקנא וה"בכך" מהאמור בהמאמר הנדפס בקונטרס.

הרבי גם עודד אותו להתוועד עם אנ"ש ועם כל מי שתחת השפעתו. בהתוועדות י"ט כסלו' היו אנ"ש בקליבלנד מארגנים סעודה גדולה, שהייתה מיועדת לכל יהודי העיר. רבים מתלמידי ישיבת טעלוז היו באים להשתתף בה, ועימם הגיעו עוד יהודים רבים - לאו דווקא מחסידי חב"ד. חתנו ר' ליפא שפירא היה מהדורשים, ור' זלמן עצמו היה חוזר מאמר דא"ח.

במשך השנים, הרבה יהודים עזבו את קליבלנד ועברו לערים אחרות. כתוצאה מכך מספר המשתתפים בהתוועדויות אלו הלך ופחת. כאשר דיווחו על כך לרבי השיב הרבי במכתב מיי"ד טבת תשי"ח:

נהניתי להודיע מההתוועדות דיום הבהיר י"ט כסלו, אבל חבל וחבל שאין מתרבה מספר המשתתפים בהתוועדויות אלו, והרי יומא דקגרים להפיץ המעינות חוצה, שאפילו את"ל שמספר אנ"ש במחנם הט' לע"ע מועט - הוא רק בכמות, הרי פשיטא שחוצה ישנו שעדיין לא הפיצו בו, וכיון שמוכרח הדבר הרי בטח שניתנה האפשריות והיכולת להביא הענין לידי פועל.

ההתוועדות השנתית של יו"ד שבט' הייתה נערכת בביתו של ר' זלמן. אומנם, רוב רובם של אנ"ש לא היו שם, משום שהם נסעו לרבי. אולם אלו שלא - כמו גם יהודים פשוטים שלא מאנ"ש, היו מתקהלים בביתו והוא היה מתוועד עימם ומשפיע עליהם בענייני חסידות.

שנה אחת בעת ההתוועדות של יו"ד שבט, הסביר ר' זלמן את העניין של "אין עוד מלבדו", באריכות גדולה ובמשך כמה שעות. באותו זמן, השתוללה בחוץ סופת שלגים אימתנית. ירד שלג כבד והיה קר מאד. בסיום ההתוועדות, קם איש אחד והתחיל לחפש את ה'קאלאשען' {=ערדליים} שלו, הוא פנה לכמה מהיושבים ושאלם האם ראו את הערדליים שלו. לידו עמד עולמישע אידי שאף היה ללא זקן. הוא פנה לאותו אדם ושאלו בתמימות: "מה 'קאלאשען',

מתי 'קאלאשען', איפוא 'קאלאשען'? אין עולם - אין עוד מלבדו...! בכוח הדיבור הפנימי שלו, היה ר' זלמן מסוגל להכניס אנשים איתם דיבר, להרגשה מוחשית של ביטול העולמות...

מכיוון שר' זלמן היה משותק וקשה היה עליו לצאת מהבית, לכן כשהיה לו יארצייט היה מגיע 'מנין' לביתו ובו הוא היה מתפלל. לאחר התפילה היה ר' זלמן חוזר על מאמר חסידות.

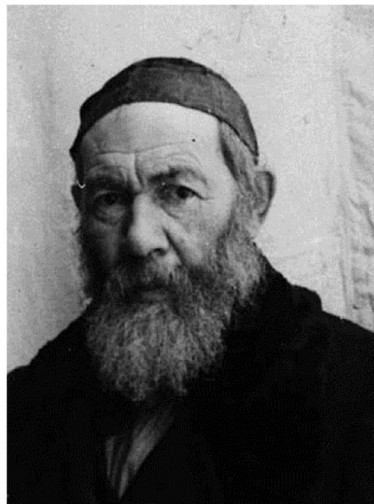
שמחה משפחתית

בשל מצבו בריאותו הסבוך, נבצר מר' זלמן לנסוע אל רבי במשך כל זמן שהותו בקליבלנד. בסוף שנת תשט"ו עברו ביתו ובעלה - מרת דינה ור' מאיר ווילענקין-דובראווסקי, להתגורר בניו-יורק. הם עשו זאת משום שרצו להיות ליד בתם שלמדה באותו זמן בניו-יורק.

בתחילת שנת תשי"ט התחתנה נכדתו הבכורה של ר' זלמן, מרת עדע ווילענקין-דובראווסקי, עב"ג החתן הנעלה - הרה"ח ר' איצ'ה שפרינגער. החתונה התקיימה בניו יורק, מקום מגוריה של הכלה. בגלל מצב בריאותו החלוש נבצר מר' זלמן - על אף רצונו העז - להשתתף בחתונה.

בתו השנייה, מרת חנה שפירא, שידעה עד כמה אביה השתוקק להיות בחתונה, עשתה בשבילו סעודת 'שבע ברכות' בעיר קליבלנד. לאירוע ה'שבע ברכות', היא דאגה להזמין את כל מכיריו מיישיבת טעלז וכן את כל אנ"ש. מה רבה הייתה שמחתו של ר' זלמן, הנה סוף כל סוף - לאחר שנים כה רבות של סבל, הוא זוכה להשתתף בשמחתה המשפחתית של נכדתו הבכורה.

בכל יום נכדיו של ר' זלמן באים לבקר אותו בביתו. בשעת הביקור הוא היה יושב איתם וקורא להם סיפורים מרשימותיו של הרבי הרי"צ. היה בשמיעת קריאתו תענוג של ממש, ואכן גם בנותיו הבוגרות היו מתיישבות לשמוע.

העתקתו לניו יורק

כאמור לעיל, בתו וחתנו של ר' זלמן - ר' מאיר ודינה ווילענקין-דובראווסקי, העתיקו את מקום דירתם לניו יורק בשנת תשט"ז. ר' זלמן נשאר בקליבלנד יחד עם בתו השנייה - מרת חנה ובעלה ר' ליפא שפירא. לר' זלמן הייתה תשוקה גדולה לעבור לניו יורק. אולם, בשל מצבו הבריאותי הוא היה זקוק לעזרה ממשלתית, דבר שהיה קשה מאד להשיג בניו-יורק.

ביום ב' אלול תשי"ז כתב ר' זלמן לרבי על רצונו לעבור לגור לידו. הרבי ענה לו על כך במכתב מיום ז' אלול תשי"ז:

במענה על מכתבו מב' אלול, בו כותב אודות הסברא להעתיק מושבם לנויארק (ניו-יורק), בכדי לדור במקום שהרבה אני"ש וידידיהם דרים שם, וכן נוגע זה למצב רוח זוגתו תחי'.

והנה בכלל נכון הדבר, אבל מובן, ככתוב בסיום מכתבו, שצריך לברר מראש בהנוגע לסיוע מהראליף וכיו"ב, וכיון שאיזה מאני"ש כאן מקבלים עזרה ממוסדות כאלו, בטח יש לברר על ידם התנאים והאופנים לקבלת עזר זה, ובהתאם לידיעות אלו יוכלו להחליט בזה, ויהי רצון שאיך שיחליטו יהי לטובה בטוב הנראה והנגלה.

משחלף הזמן והעניינים לא כל כך הסתדרו, שוב כתב ר' זלמן לרבי בנידון. במכתב מיום ה' אייר תשי"ט, ענה לו הרבי:

במענה למכתבו מיום הראשון, ותוכנו הקישוים בהעתקה לכאן, אלא (שזוגתו תחי') חפיצה במאוד בזה וכי'

ובאם הידיעות אודות אופני-העתקה לכאן ובהנוגע לאופן המצאו כאן, מבוססות כדי צרכן {כוונתי ששאל עדי"ז חתנו שי, לא בדרך מעביר ולא פעם}, וכפי ששמעתי כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, שבנוגע לדירה יש להתחשב עם עקרת הבית,

צריכים להשתדל בהעתקה, והשי"ת המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית והוא עצם הטוב שמטבע הטוב להיטיב, יצליחם שיהי באופן טוב ובשעה טובה.

באותה תקופה, נכנס חתנו של ר' זלמן - ר' ליפא שפירא, ליחידות אצל הרבי וביקש על הענין הזה, ענה לו הרבי שילך לרב פרידמן, בנו של האדמו"ר מבויאן, (אשר עבד אז במשרדי הממשלה והיו לו קשרים) ויבקש ממנו לסדר את הענין. באותה הזדמנות אמר לו הרבי שיגיד לרב פרידמן בשמו: "למדתי אצלו, והנני עדיין זוכר דפי הגמרא שלמדתי אצלו".

הקשרים של הרב פרידמן עזרו ובשנת תשי"ט, אישרה הממשלה לר' זלמן את העתקתו לניו יורק, יחד עם כל העזרה הכלכלית והרפואית הדרושה לכך. בסוף שנת תשי"ט, זכה ר' זלמן לעבור לגור במחיצת הרבי. אומנם, בתו מרת חנה ובעלה ר' ליפא שפירא, נשארו לגור בקליבלנד עד לשנת תשל"ב.

בתחילת שהותו בניו יורק, גר ר' זלמן ברחוב קינגסטון - פינת פרזידענט, מאוחר יותר התאפשר לו לעבור משם ולהתגורר ליד בתו מרת דינה דובראווסקי. דירתו החדשה הייתה ברחוב לינקולן 109, בינות לרחובות - קינגסטון וברוקלין, בבניין גדול שרוב דייריו היו מחסידי חב"ד. בשל

מחלתו הציגו לו שכניו דירה בקומה הראשונה. ר' זלמן כתב על כך לרבי וביקש הסכמה וברכה. תשובתו של הרבי לא איחרה להגיע ובמכתב מיום י"ד אלול תש"כ כתב לו הרבי:

נעם לי לקבל הידיעה אשר הקרה ה' לפניו דירה מתאימה ובשכונה מתאימה, ויהי רצון שיעתיקו לשם בשעה טובה ומוצלחת בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בבניין הזה הייתה חצר גדולה ובה בנו סוכה לחג הסוכות. בכדי להיכנס לסוכה היה צריך לטפס מעט ולעבור דרך חלון. ר' זלמן שהיה משותק בחצי גופו, היה מטפס עם ידו הבריאה ועם קצת עזרה היה עובר דרך החלון ונכנס לסוכה.

לימודיו

כאמור לעיל, היו לר' זלמן קשיים בראיה והיה לו קשה ללמוד מתוך ספר, אך הוא לא היה מאלו הנופלים ברוחם, אלא הוא היה יושב, מעצים את עיניו וחוזר משניות בעל פה. כשהיו נכדיו מגיעים לביתו, היה ר' זלמן מבקש מהם לעקוב - מתוך ספר - אחרי חזרתו ולעמוד על טעויותיו. כשהיה ר' זלמן מסוגל הוא היה מעיין מעט - כפי יכולתו, ב'תורה אור', 'ליקוטי תורה' ובשאר ספרי החסידות שהיו תחת ידו.

בכל שבת אחר הצהריים, היו מגיעים לביתו כמה חסידים ור' זלמן היה מוסר להם שיעור ב'ליקוטי תורה'.

בגלל מצבו הבריאותי קשה היה לו ללכת, ולכן הוא היה מתפלל בביתו. תפילתו הייתה במתינות רבה והוא היה מטעים כל מילה בפיו, כל מילה הייתה נאמרת בקול ולאט "כמונה מעות".

בהקשר הזה, מספר נכדו ר' לייבל שפירא: בשעת התפילה כשסבא היה מגיע למילים "כי כל... אלו-הי העמים אלילים", הוא היה מפסיק, פולט מפיו "פוי" ורוקק...

היות ונבצר ממנו להשתתף בשיעורי תורה, מאד אהב ר' זלמן לשמוע את שיעורי ה'תניא' של הרב ווינברג, כך הוא הרגיש כאילו הוא עצמו נמצא בשיעור. כמו כן הוא גם אהב לשמוע ברדיו את שיעורי הגמרא של הרב פנחס טייץ. השיעורים הללו פשוט החיו את נפשו והרוו את צימאונו - לשמוע שיעורי תורה.

באותם ימים ראו אור ה'קלטות' הראשונות של ניחוי"ח - ניגוני חסידי חב"ד. נכדו ר' נחום שפירא, שהיה אז ילד קטן, היה מגיע לביתו ומנגן לפניו חלק מהניגונים שיצאו אז לאור. אחרי זמן מסוים אף קנו לו נכדיו את הקלטת עצמה. ר' זלמן אהב מאד לשמוע את הניגונים שבה והקשיב להם פעמים רבות ומתוך התפעלות גדולה.

בדרך כלל, כשנכדיו היו מגיעים לבקרו היה ר' זלמן לומד איתם. עם אחד מנכדיו, ר' י. ווילענקין הוא הכין את הדרשה לחגיגת הבר-מצווה שלו, הייתה זו "תשובה" ב'שאגת אריה', כפי המנהג באותם ימים.

שמחה מיוחדת הייתה ניכרת על פניו, כאשר היה מקבל את שיחותיו הקדושות של הרבי. כשזה היה קורה, הוא היה מביט בהן ויוצא מכליו, באומרו: "הקב"ה ריחם על הדור שלנו ונתן לנו איש כזה". גם אחרי התוועדויות של הרבי בהן השתתף, היה ר' זלמן חוזר וכולו מלא בהתפעלות.

התוועדות עם הרבי

כאמור לעיל, עקב מצבו הבריאותי קשה היה לו ללכת וכתוצאה מכך לא התאפשר לו להגיע להתוועדות של הרבי שהתקיימו בשבתות. אך ביומי דפגרא' שחלו בימות החול, היה חתנו ר' מאיר ווילענקין-דובראווסקי מסייע אותו ל770 להשתתף בהתוועדות.

כמו כן, בשל מצבו הבריאותי, הוא לא היה מסוגל להישאר במקומו למשך כל זמן ההתוועדות. כשהוא היה מרגיש שאינו יכול להישאר עוד, היו מוליכים אותו החוצה דרך הדלת האחורית של 770.

לעיתים היה ר' זלמן מעדיף להגיע באמצע ההתוועדות ולהישאר בה עד סופה. כשהרבי היה רואה אותו נכנס באמצע התוועדות, גם אם היה זה באמצע 'שיחה', היה כ"ק אדמו"ר מפסיק מעט מדיבורו ומתרומם במקצת מכיסאו הקדוש, כך היה הדבר נמשך עד שיהמלמד' ר' זלמן התיישב על מקומו. כמו כן גם ביציאתו - היה הרבי מתרומם עד שר' זלמן נעלם מעיניו.

פעם אחת כשרצה לצאת החוצה, עמד בפניו שולחן גדול שהפריע לו בדרכו, מכיוון שכן, כמה מאנ"ש עזרו לו לדלג על השולחן. ר' זלמן כלל לא אהב את העניין, בתקופה שלאחר מכן הוא התאונן בפני בני ביתו ומאד הצטער על העובדה שאנשים רבים טרחו בגללו.

היו פעמים בהן נתן לו הרבי חתיכת עוגה מהשולחן שלו. בנוסף לכך הייתה גם פעם אחת בה הוא קיבל מי שתיה משולחנו הטהור של רבינו.

מאוחר יותר, נהיה לו קשה אף לצאת מביתו ולהיות בהתוועדות הללו, כמו כן הוא לא הרגיש בנוח מכך שבכל פעם בה הוא נכנס או יוצא, הרבי מטריח את עצמו להתרומם לכבודו. בגלל סיבות אלו, הפסיק ר' זלמן להגיע להתוועדותיו של הרבי.

יחידות שניה

כשר' זלמן עבר לגור בניו יורק, הוא נכנס פעם נוספת ליחידות אצל רבי. ליחידות נכנס ר' זלמן יחד עם נכדו ר' שד"ב שפירא שסייע לו ותמך בהליכתו.

עם כניסתם ליחידות, קם הרבי מכיסאו ופסע מספר פסיעות לקראתם. נכדו, שהחזיק בו, לא תפסו כל כך טוב. הרבי שם לב לכך ואמר: "העלפט אים ארונטער" בהראותו לו שיתמוך בסבו מתחת לשחיו.

הרבי ביקשו להתיישב. ר' זלמן אכן התיישב והתנצל - שבאמת איננו רוצה לשבת, רק שבגלל מצבו הבריאותי אינו מסוגל לעמוד ומוכרח הוא לשבת. הרבי ענה לו בזו הלשון: "מאכט ניט אויס, מיט פערציג יאר צוריק זיינען מיר געזעצן ביי איין גמרא, וועלן מיר אויכעט איצטער זיצען צוזאמען" {=לא נורא. לפני חמישים שנה ישבנו יחד ליד גמרא אחת. נשב גם עכשיו יחד}. היחידות ארכה זמן רב - קרוב לשלושת רבעי שעה.

מחלתו ופטירתו

ביום שישי ט"ז אייר תשכ"ג הגיע ר' שד"ב שפירא לביתו של ר' זלמן. בשעת הגעתו הוא ראה את סבו יושב וחוזר משניות בע"פ, אבל היה ניכר שהדיבור קשה עליו. הוא שאל את סבו מה קורה, ור' זלמן ענה שאינו חש בטוב. מיד מיהרו ושלחו להביא את ד"ר א. זעליגסון.

הדוקטור אמר שר' זלמן קיבל עוד פעם 'סטרוק' וכתוצאה מכך נגרמה למוחו פגיעה קשה, מה שהוביל לכך שר' זלמן כלל לא יכל לזוז. בפעם הזו גם צדו הימני של גופו (זה שלא ניזוק בסטרוק הראשון) נפגע. בגלל זה נבצר מר' זלמן ללכת - גם ברגלו הימנית.

ר' שד"ב הציע לו לשכב במיטתו ולנוח, אבל ר' זלמן התעקש ואמר שהוא רוצה לשבת וללמוד משניות. כל משפחתו רצתה שילך לבית רפואה, אך ר' זלמן לא היה מוכן לכך, בשום פנים ואופן. בעיקר בגלל שהיה זה 'ערב שבת'.

ר' זלמן ביקש מנכדו, ר' שד"ב שפירא, שילך לרבי ויודיע על מצבו. הרב שפירא הלך ל 770 ולפני מנחה - כשהרבי יצא מחדרו, הוא הודיע לרבי על המצב. תשובתו של הרבי הייתה: "נו זאל זיין א פריילעכען שבת". מסגנון התשובה הבינה המשפחה, שהמצב לא כל כך טוב...

במהלך השבת לא יכל ר' זלמן לדבר ובכלל הרגשתו הלכה ונהייתה יותר ויותר גרועה. בני משפחתו ראו עליו שהוא רוצה לומר משהו אבל איננו יכול.

בליל שבת, כשהרבי יצא ל'קבלת שבת', הוא פגש את ד"ר זעליגסון ליד דלת הכניסה של בית הכנסת. הרבי נשאר לעמוד ליד הדלת ודיבר איתו משך זמן ארוך ובעקבות כך התפילה התאחרה במעט.

במוצאי שבת, כשהרבי יצא מחדרו הקדוש ופנה ללכת לביתו, ראה הרבי את הנכד - ר' שד"ב, עומד ליד בית הכנסת, הרבי קראו אליו והכניסו לקודש פנימה. חדרו של הרבי היה חשוך ורק מנורת לילה קטנה הפיצה בו אור מועט. הרבי לא הדליק את האור, אלא ניגש ישירות לשולחנו וחייטט במגירתו - משך איזה זמן. הוא הפך בידי הקדושות מספר פעמים כמה חתיכות מצה, עד שהוציא משם מספר חתיכות שבורות ונתנם לו. הרבי הורה: "תיתן את זה לר' זלמן לאכול. ואם איננו יכול לאוכלו כך {כי זה מידי קשה} - שיטבול את זה במים {ויאכילוהו}, ו מצה זה הרי "מיכלא דאסוותא". אח"כ הרצין הרבי מאד והוסיף: "שיהיה לו שבוע טוב".

ביום ראשון י"ג בעומר' החמיר המצב כל כך, עד שלא הייתה כל ברירה ומוכרחים היו לפנותו לבית הרפואה. בגלל מחלתו, אמרו הרופאים שהוא צריך אחות קבועה לידו. כשסיפרו על כך לרבי, שילם הרבי את כל ההוצאות.

ביום חמישי כ"ב אייר החמיר מצבו וחיש מהר הוזעקה משפחתו להיות לידו בשעותיו האחרונות... מספר שעות לאחר הגעתם - בליל שישי אור לכ"ג אייר תשכ"ג, נפטר הרה"ג הרה"ח ר' שניאור זלמן ווילענקין ע"ה.

הלווייתו

הלוויה התקיימה ביום שישי לאחר חצות. ר' זלמן זכה שרבינו הגדול - כ"ק אדמו"ר נשי"ד, ישתתף בהלווייתו. הרבי גם עזר לשאת את הארון (מאורע נדיר מאד!). בעת שהארון עבר

לפניהם ונסע לכיוון בית הקברות, הזכיר הרבי לבנותיו ונכדיו שלא יסעו מאחורי המכונית בה מונח הארון.

הרבי נסע ברכב עד בית הקברות. ברכב נסעו גם הרה"ג הרה"ח ר' שמואל לויטין, והרב חדקוב. בזמן הנסיעה דיבר הרבי עם ר' שמואל אודות המלמד שלו - ר' שניאור זלמן.

כשהגיעו לבית הקברות הרבי לא נכנס פנימה, אלא עמד מחוץ לבית הקברות - ליד הגדר והביט כל הזמן בנעשה.

בדרך חזור הסביר הרבי לר' שמואל לויטין מדוע לא נכנס לבית הקברות: "כי באם הייתי נכנס הייתי מוכרח להיכנס לשווער, ועל זה הנני צריך הכנות".

הרבי אמר למשפחה שהוא רוצה לשלם על מקום הקבורה ומכיוון שיש עניין בכך שגם המשפחה תשתתף, שהמשפחה ישלמו סכום סמלי של דולר אחד.

ביום השבת - 'שבת מברכים', התוועד הרבי, ובתוך הדברים אמר שכתוב בכתבי האריז"ל שמי שנקבר ביום שישי אחרי חצות פטור מיחיבוט הקבר'. הרבי לא אמר במפורש על מי הוא מדבר, אולם כולם הבינו לבד על מי הדברים מכוונים...

בקשר להקמת המצבה, נכנסה בתו של ר' זלמן - מרת דינה ווילענקין-דובראווסקי, לרבי. הרבי אמר לה שהוא רוצה להשתתף עם המשפחה בהוצאות הקמת המצבה. הרבי הוסיף שמכיוון שנמצאים כאן רק שני ילדים של ר' זלמן - היא ומרת חנה שפירא, יחלקו את ההוצאות לשלושה וכל אחד - וכ"ק אדמו"ר נשי"ד עמהם - ישלם שלישי.

הרבי גם אמר לה שיעשו מצבה גדולה, אבל שלא יעשו אותה מבריקה, וכן בלי שרטוטים וציורים. כשהראתה לרבי את נוסח המצבה, אמר לה הרבי: "פארוואס שטייט ניט אז ער האט געלערנט מיט אידישע קינדער, איך בין דאך עדות". { = מדוע לא כתוב שלמד עם ילדים יהודיים, אני הרי עד על כך }. אבל הרבי לא אמר לה בדיוק איזה נוסח לכתוב.

באותו לילה בו מרת דינה ווילענקין-דובראווסקי נכנסה ליחידות, נכנס גם הרב ד"ייקובסאן שהיה היושב ראש של 'החברא קדישא', ליחידות אצל הרבי. הרב ד"ייקובסאן אמר לה שתחכה ליד הדלת של גן עדן התחתון והוא ישאל את הרבי על זה. כשיצא הוא אמר לה לכתוב: "למד עם תלמידים וזכה שכ"ק אדמו"ר הרמ"מ שליט"א למד אצלו".

בכ"ו טבת תשכ"ה נפטרה זוגתו של ר' זלמן, מרת זעלדא ווילענקין. באותו יום נכנס ליחידות ר' שד"ב שפירא לרגל יום הולדתו והרבי התעניין אצלו בכל פרטי הלווייה והקבורה. הרבי שאל אותו האם קברו אותה מול בעלה והרב שפירא ענה שלא שם לב לזה ואינו יודע. אחר כך התברר שבהשגחה פרטית מופלאה קברו אותה בדיוק מול בעלה.

באותה יחידות רצה הרבי לתת לו נר נשמה. הרבי חיפש במגירות שולחנו (החיפוש ארך כמה דקות), אך לא מצא. לכן אמר לו הרבי שיכנס למזכירות ושם יתנו לו נר נשמה.

בנו של ר' זלמן - ר' יוסף ווילענקין, יצא מרוסיה בשנת תש"ל בסוף חודש שבט. הוא היגר לניו יורק וכשנכנס ליחידות, בין הדברים, אמר לו הרבי: "אני זוכר שבבית היו מסתובבים שני ילדים, האם אתה אחד מהילדים הללו?". בהמשך היחידות הזכיר הרבי גם את האח הבכור, מאיר, שנפטר בגיל צעיר.

בחג הפסח, לפני שהרבי נכנס לדירתו של אדמו"ר הרי"צ כדי לערוך שם את ה'סדר', ראה הרבי את ר' יוסף ווילענקין עומד ליד הדלת. הרבי הורה לו להיכנס ונתן לו מצה שלימה באומרו: "זהו הרי בן המלמד שלי".

על מה שאירע בסעודה עצמה - חג הפסח תש"ל - מסופר בספר "המלך במסיבו", ח"ב ע' קכא:

- רש"ג: בא לכאן יהודי מרוסיה, והוא הגיע ישר לארה"ב

- כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו בן המלמד שלי ("עס איז מיין מלמדיס א זון")

באותה שנה הורה הרבי לגבאים של 770, שיתנו לר' יוסף 'עליה' בשבת לפני היארצייט של אביו, והרבי בעצמו שילם עליה.

בשנת תשל"ב יצא בנו השני של ר' זלמן - ר' שלום אליהו ווילענקין, מרוסיה הסובייטית והגיע לרבי. בהתוועדות של שבת פי' ויגש בעת חלוקת המשקה, העמיד הרבי בעצמו בקבוק משקה על השולחן. הרבי ביקש לשלוח את בקבוק היי"ש לארץ הקודש ואמר:

"ובנוגע עם מי לשלוח - הרי כולם אהובים כולם ברורים כולם קדושים, אבל יש כאן ביניהם אחד שאני חייב לו, מכיוון שהוא בנו, "ברא כרעא דאבוה" של המלמד שלי, אצלו למדתי מקרא, משנה וגמרא, במשך שנים רבות. במילא יקח הוא את היי"ש ויביאו לנחלת הר חב"ד"

*

How the Rebbe Respected His Childhood Teacher

Raizel Goldberg

My grandfather, Shneur Zalman Vilenkin, was from Dnepropetrovsk, which in his day was called Yekaterinoslav. This was the place where the Rebbe's family also lived at the time. The Rebbe was just a boy then—for this was in the early 1900s—and he would come, along with his two brothers, to my grandfather's house to learn.

My mother remembers that these three boys always came very well-dressed, and that they were very clean, very neat, very polite. My grandfather would learn with them for the allotted time, and then they would leave. How long this went on, I don't know.

One time, when the Rebbe was already a young man, he came over and asked for my grandfather. **He told my mother, "I just came to return a book that I borrowed. I want to make sure that he gets it."** My mother had answered the door and informed him that my grandfather wasn't available. He told my mother, "I just came to return a book that I borrowed. I want to make sure that he gets it." So my mother took it and thanked him.

My grandfather would often tell us about the Rebbe's wedding celebration which took place in 1928 in Yekaterinoslav. Although the Rebbe got married in Warsaw, his own parents were not there, because they were not permitted to leave Russia. So they arranged a second celebration in their home. My grandfather was there, and he danced the night away and even danced on the table—this is a known story.

After the war, our family—my grandfather included—left Europe and eventually moved to New York. And when we got here, my grandfather wanted to meet with the Rebbe. This was probably in 1955, though I am not sure of the exact date.

At this time my grandfather was partially paralyzed, so it was very hard for him to walk and very hard for him to stand. **The Rebbe said, "Many years ago, you and I sat across from each other on a table; we can sit across**

from each other at a table again.” When he walked into the Rebbe’s office, he naturally wanted to do the respectful thing and stand, but the Rebbe insisted he sit down. He continued to stand, but the Rebbe said, “Many years ago, you and I sat across from each other on a table; we can sit across from each other at a table again.” That convinced my grandfather, and he sat down.

The Rebbe just would not allow my grandfather to stand in his presence, and he later told one of my uncles that my grandfather “*hut mir avek geshtelt auf di fees*—put me on my feet.”

Although my grandfather lived on Lincoln Place, which is very close to the Chabad headquarters, he rarely attended the *farbrengens* there. Why? For one thing, because it was very hard for him to walk, but also because of what would happen when he got there.

He would come to the door with the help of one of my uncles, and as soon as he walked in, the Rebbe would stand up. And the Rebbe would continue to stand until my grandfather sat down.

Of course, when the Rebbe stood up, so did everyone else. And so the entire group of people assembled there stood for a long time, because it took my grandfather a long time to slowly make it to his seat. Also, whenever he’d leave, the Rebbe would again stand up, and so would everyone else. And the whole thing would repeat itself.

My grandfather felt bad about making all these people stand while he came and went, so he wouldn’t go often, in order not to inconvenience the Rebbe and his chassidim.

In 1963 my grandfather got sick. It was Lag BaOmer, which happened to fall on a Sunday. We notified the Rebbe that he was not well and had to be hospitalized. As soon as he heard, the Rebbe called my aunt and said, “Do you mind if I send a nurse to the hospital? I want him to have twenty-four-hour care, and I will pay for it. Also, I would like to send a certain specialist to see him.” **The Rebbe called my aunt and said, “Do you mind if I send a nurse to the hospital? I want him to have twenty-four-hour care, and I will pay for it . . .”**

Of course, my aunt agreed and expressed the family’s gratitude.

At the time I was young, a student at a school in New York, and I remember coming to the hospital and hearing how the nurses were all abuzz because this famous doctor came to see my grandfather at the request of the Rebbe.

When my grandfather passed away, it was Thursday, late at night. Friday morning we had the funeral. The Rebbe participated in the funeral and came all the way to the cemetery, but he stayed at the gate, watching the burial from there. He stood there the whole time while the funeral was going on, and he left only when it was over.

Afterwards, we got a phone call with a message from the Rebbe apologizing for not participating in the funeral. He explained that, whenever he goes to the cemetery, he always visits the resting place of his father-in-law, the Previous Rebbe, and when he does that he needs a lot of time for preparation. On this occasion, so close to Shabbos, there was not enough time for preparation, so he couldn't come in to the cemetery. And he wanted to apologize to the family for that.

He also had two requests:

One was that he be allowed to pay the full amount for the burial plot. Since, according to Jewish law, the family should pay for this, he wanted to request that the family pay only a token amount—like one dollar—and that he would be allowed to pay the rest.

His second request was that on the headstone it be written that my grandfather had been his teacher. **The Rebbe's second request was that on the headstone it be written that my grandfather had been his teacher.** The Rebbe obviously knew that his teacher would be accorded the greatest honor by the chassidim if they knew that he had been the Rebbe's teacher. My uncle and my father decided on the exact wording; they showed it to the Rebbe, and he approved. He also offered to pay one-third of the cost of the headstone, and it is a very large headstone.

That is how much respect he had for my grandfather, who was his childhood teacher when he was a boy. Even though it was a very long time ago, he never forgot, and he showed his respect and gratitude in so very many ways to the man who, as he put it, "*hut mir avek geshtelt auf di fees*—put me on my feet."

At the time I was young, a student at a school in New York, and I remember coming to the hospital and hearing how the nurses were all abuzz because this famous doctor came to see my grandfather at the request of the Rebbe.

When my grandfather passed away, it was Thursday, late at night. Friday morning we had the funeral. The Rebbe participated in the funeral and came all the way to the cemetery, but he stayed at the gate, watching the burial from there. He stood there the whole time while the funeral was going on, and he left only when it was over.

Afterwards, we got a phone call with a message from the Rebbe apologizing for not participating in the funeral. He explained that, whenever he goes to the cemetery, he always visits the resting place of his father-in-law, the Previous Rebbe, and when he does that he needs a lot of time for preparation. On this occasion, so close to Shabbos, there was not enough time for preparation, so he couldn't come in to the cemetery. And he wanted to apologize to the family for that.

He also had two requests:

One was that he be allowed to pay the full amount for the burial plot. Since, according to Jewish law, the family should pay for this, he wanted to request that the family pay only a token amount—like one dollar—and that he would be allowed to pay the rest.

His second request was that on the headstone it be written that my grandfather had been his teacher. **The Rebbe's second request was that on the headstone it be written that my grandfather had been his teacher.** The Rebbe obviously knew that his teacher would be accorded the greatest honor by the chassidim if they knew that he had been the Rebbe's teacher. My uncle and my father decided on the exact wording; they showed it to the Rebbe, and he approved. He also offered to pay one-third of the cost of the headstone, and it is a very large headstone.

That is how much respect he had for my grandfather, who was his childhood teacher when he was a boy. Even though it was a very long time ago, he never forgot, and he showed his respect and gratitude in so very many ways to the man who, as he put it, "*hut mir avek geshtelt auf di fees*—put me on my feet."

לזכות החתן הרה"ת **מנחם מענדל** והכלה מרת **חי' מושקא** שיחיו **קונין**

לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת ר"ח ניסן ה'תשפ"ד

נדפס ע"י ולזכות הוריהם

הרה"ת **יוסף ניסן** וזוגתו מרת **נחמה דינה מרים** שיחיו **קונין**

והרה"ת **אברהם אליעזר** הלוי וזוגתו מרת **רבקה** שיחיו **באראש**

ולזכות זקניהם

הרה"ח **ברוך שלמה אליהו ואדל מרים קונין**

מרת **עגל נחינה סיימאנס**

ר' **משה מרדכי הלוי ורבקה ביילה באראש**

הרה"ח **עקיבא ומלכה יענטה שמערלינג**

ר' **ברוך מענדל הערשקוביץ**

מרת **שרה ווילענקין**